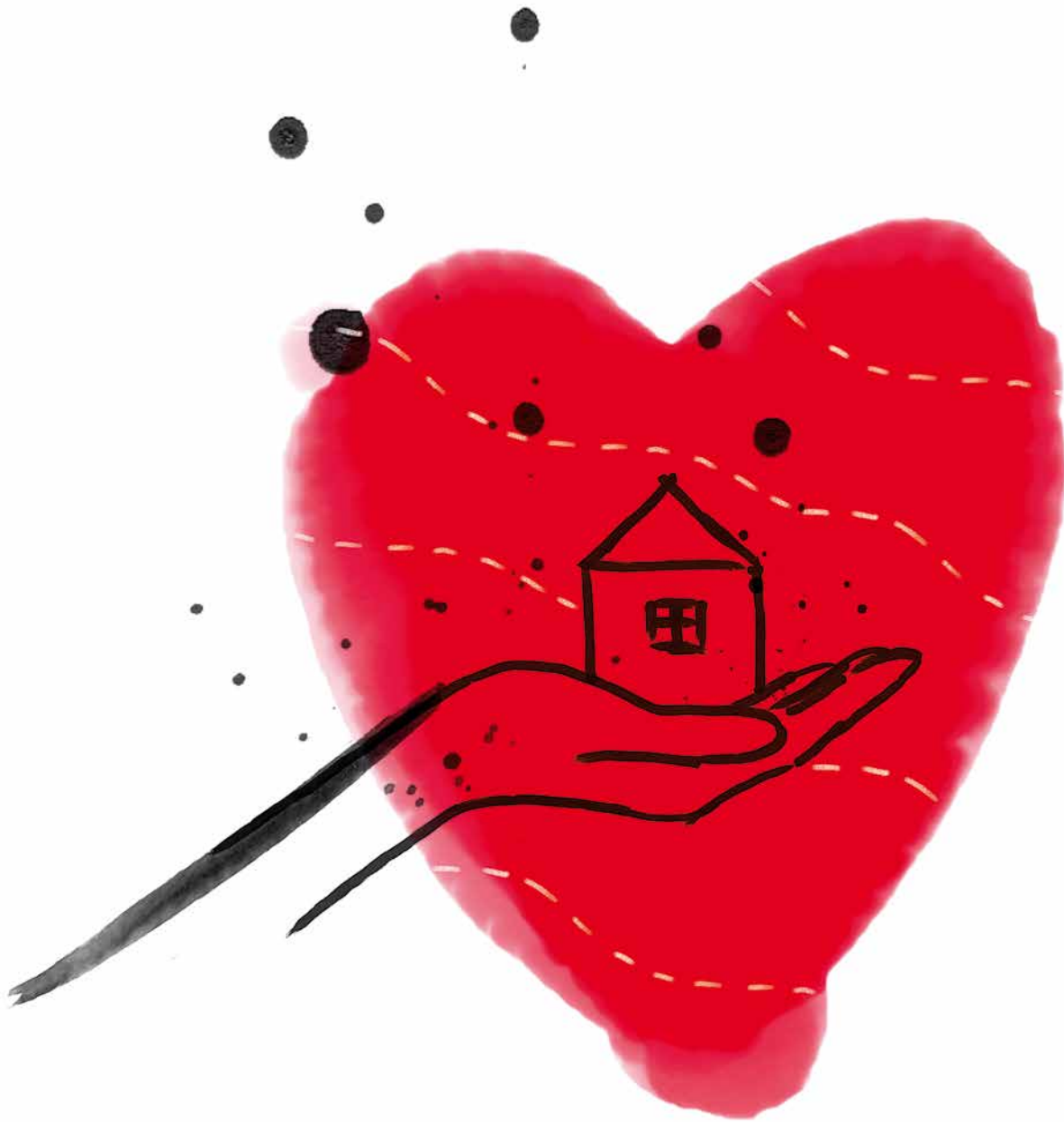

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna i Gävleborgs län,
Uppsala län och Västmanlands län

Kvalitén i skyddat boende

En kartläggning i Gävleborg, Uppsala och Västmanland

Kartläggning av kvalitén i skyddat boende

Utgiven av Länsstyrelserna i Gävleborgs län, Uppsala län och Västmanlands län

Utreddare: Maria Westergren och Sara Johnsson

Projektstyrning och kontaktpersoner: Klara Westerlund (Länsstyrelsen Gävleborg),
Helena Svensson (Länsstyrelsen Uppsala) och Pernilla Börjesson (Länsstyrelsen Västmanland)

Illustrationer: Annefrid Sjöman • Layout: JG Media 21 • Tryck: Åtta45, juli 2018

Innehåll

Förord, 4

Sammanfattning, 5

Inledning, 6

Bakgrund och syfte, 7

Problembild, 10

Genomförande, 13

Resultat, 15

- *Enkät svar, 15*

- *Intervjuer, 28*

- *Kompletterande intervjuer, 34*

Diskussion, 42

Utvecklingsbehov, 48

Referenser, 49

Läs mer på webben, 50

Förord

Det har länge saknats enhetlig kunskap kring skyddade boenden för våldsutsatta i Gävleborgs, Uppsala och Västmanlands län. Hur ser utbudet av skyddade boenden ut? Hur arbetar de? Hur är kvalitén på arbetet som bedrivs?

Det finns etablerade skyddade boenden sedan många år, men också en hel del nya boenden som övergått från att ha arbetat med andra målgrupper än våldsutsatta personer till att nu bli skyddade boenden även för den målgruppen. Detta har påverkat både antalet boenden och kunskapen om dem.

Under våren 2017 beslutade Länsstyrelserna i Gävleborgs, Uppsala och Västmanlands län att tillsammans genomföra en kartläggning kring skyddade boenden för våldsutsatta. De tre länen har ett gemensamt polis- och åklagarområde och kunde se viktiga samverkansvinster med att genomföra kartläggningen tillsammans.

Länsstyrelserna har i uppdrag att stödja kommuner och ideella organisationer som utför socialtjänst, exempelvis skyddat boende. Det är angeläget att det finns en dialog mellan kommunerna och de skyddade boendena kring hur man på bästa sätt samverkar för att utveckla stödet och komplettera varandra.

Genom Länsstyrelsen i Skåne har länsstyrelserna tagit fram foldern ”Uppföljning av verksamheten vid skyddat boende” som stöd till aktörerna. Vår kartläggning har utgått från foldern och dess checklista.

Vår förhoppning är att kartläggningen skall ge en grund för alla berörda myndigheter och organisationer om hur de kan fortsätta att utveckla arbetet med skyddade boenden.

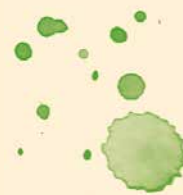
Juni 2018

Pernilla Börjesson
Projektledare

Helena Svensson
Regional samordnare, våld

Klara Westerlund
Regional samordnare, våld

Sammanfattning

Kartläggning i tre län

Länsstyrelserna i Gävleborgs, Uppsala och Västmanlands län har genomfört en kartläggning av skyddade boenden i syfte att överblicka kvalitén och identifiera olika utvecklingsområden.

Kartläggningen består av en kvantitativ och en kvalitativ del. Den kvantitativa har genomförts via en webbaserad enkät som skickats till länens skyddade boenden med frågor om boendenas kvalitet. Den kvalitativa delen består av intervjuer med aktörer inom socialtjänsten med kunskap om processen vid placering av skyddsökande.

Huvuddelen drivs ideellt

Enkätundersökningen visar att de flesta skyddade boenden drivs ideellt. Totalt finns 84 platser för vuxna och 157 för flickor och pojkar. Flera av boendena uppger att skyddsökande ofta stannar längre än det egentliga skyddsbehovet, vilket främst tycks bero på svårigheter att finna en ny bostad.

Hedersrelaterat våld lättast

Det finns goda möjligheter att skyddade boenden kan ta emot personer som har utsatts för hedersrelaterat våld.

Däremot är förmågan att kunna ta emot våldsutsatta med missbruksproblematik eller beroende mycket begränsad. Det finns även begränsningar när det gäller att ta emot söner till våldsutsatta, främst de som närmar sig 18 års ålder.

Barnperspektivet

Flickor och pojkar i skyddade boenden erbjuds samtalsstöd och de flesta boenden har rutiner för att säkerställa skolgång för de som går i grundskola. Rutiner för att säkerställa att yngre flickor och pojkar kan fortsätta gå i förskola finns i något mindre utsträckning.

Behov av effektivare placeringar

Sammanställningen av intervjuerna tyder på att det finns ett behov av att effektivisera processen vid placering av våldsutsatta kvinnor.

I nuläget sker placeringar ofta genom etablerade kontakter mellan socialtjänst och skyddade boenden. Ett uppdaterat register, med tillgängliga boenden och vad de erbjuder, efterfrågas för att snabbare finna en lämplig plats för den våldsutsatta.

Särskilt problematiskt är det att finna boenden som kan möta behoven om det finns ytterligare problematik än enbart våldsutsatthet. Det kan handla om medföljande djur eller andra särskilda behov att ta hänsyn till, såsom funktionsnedsättning, ålder eller könsöverskridande identitet.

Brister i kontrollen

Kartläggningen visar också att kontroller av kvalitén i de skyddade boendena inte sker i den utsträckning som lagen föreskriver.

Inledning

Ett av regeringens jämställdhetspolitiska mål är att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. På den regionala nivån är det länsstyrelsernas uppgift att verka för att målet uppnås.

Det övergripande målet för jämställdhetspolitiken i Sverige utgår från att kvinnor och män ska ha samma möjlighet till makt och kunna påverka sina egna liv liksom det omgivande samhället. Utifrån detta övergripande mål arbetar regeringen efter sex delmål.

Det sjätte delmålet, ”Mäns våld mot kvinnor ska upphöra”, belyser att kvinnor och män, flickor och pojkar ska ha samma möjlighet till kroppslig integritet. Målet grundar sig i kopplingen mellan maskulinitet och våld och inbegriper även mäns och pojkars utsatthet för våld liksom våld i samkönade relationer (*Regeringen, 2017*).

Den 1 januari 2017 trädde regeringens nationella strategi om att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor i kraft. Strategin är tioårig och bygger på regeringens jämställdhetspolitiska skrivelse ”Makt, mål och myndighet – en feministisk politik för en jämställd framtid” (*Skr. 2016/17:10*).

Länsstyrelsens uppdrag

Utifrån regeringens mål för jämställdhet är länsstyrelsens uppdrag att på regional nivå verka för att mäns våld mot kvinnor ska upphöra. Uppdraget innefattar också att kvinnor och män, flickor och pojkar samt transpersoner ska ha samma rätt och möjlighet att bestämma över sin egen kropp.

Vidare ska länsstyrelsens arbete leda till att alla som är utsatta för våld i nära relationer, hedersrelaterat våld och förtryck samt personer som ut-

nyttjas i prostitution och människohandel ska ha möjlighet att få samma stöd och hjälp oberoende av var i landet de lever (*Ekonomistyrningsverket, 2017*). Tillsammans med Socialstyrelsen och Nationellt Centrum för Kvinnofrid (NCK) har länsstyrelsen ett särskilt uppdrag att ge stöd till kommuner och ideella föreningar så att dessa har tillräcklig kompetens för att utföra sitt arbete.

Länsstyrelserna ska även stödja samordningen av de insatser från socialtjänst, hälso- och sjukvård, skola, rättsväsende och organisationer inom det civila samhället som syftar till att motverka mäns våld mot kvinnor, att barn upplever våld, hedersrelaterat våld samt prostitution och människohandel.

Utöver detta innebär uppdraget att främja insatser på regional nivå som enskilda kommuner har svårt att genomföra inom ramen för den egna verksamheten. Det kan till exempel innebära skydd och stöd för kvinnor med särskilda behov. Vidare ska länsstyrelserna stödja lokal och regional verksamhetsutveckling.

Kartläggning i tre län

Länsstyrelserna i Gävleborgs, Uppsala och Västmanlands län har inom ramen för länsstyrelsernas uppdrag genomfört en kartläggning av kvalitén i skyddade boenden för våldsutsatta.

I kartläggningen ingår att belysa barnperspektivet och hur väl det tillgodoses i boendena. En del av kartläggningen avser dessutom projektet ”Djur och våld” i Västmanlands län.

Bakgrund

I det här avsnittet beskrivs definitioner av våld ur tre perspektiv: våld mot kvinnor, våld mot barn och våld mot djur. Dessutom förklaras begreppet skyddat boende.

Mäns våld mot kvinnor är ett omfattande samhällsproblem, såväl globalt som nationellt. Det är en allvarlig brottslig handling som kränker den kroppsliga integriteten och medför allvarliga konsekvenser för såväl individen som för samhället i stort.

Begreppet mäns våld mot kvinnor innefattar alla former av våld och förtryck mot kvinnor och även våld och förtryck mot män och barn.

I de flesta fall utövas våldet av män, oftast med kvinnor som offer. Det förekommer även att kvinnor utövar våldshandlingar mot män eller barn, liksom att män utövar våld mot män i nära relation. Begreppet omfattar således allt våld i heterosexuella och samkönade relationer. (Länsstyrelsen, 2017).

” The term “violence against women” means any act of gender-based violence that results in, or is likely to result in, physical, sexual or psychological harm or suffering to women, including threats of such acts, coercion or arbitrary deprivation of liberty, whether occurring in public or in private life. (United Nations, 1993)

Våld mot flickor och pojkar

I familjer där våld förekommer är flickor och pojkar många gånger närvarande när våldet utövas. *(I fortsättningen benämns flickor och pojkar som barn för en mer lättläst text, men med barn avses både flickor och pojkar.)*

När det handlar om våld mellan föräldrar är det vanligt att barn också upplever våld, antingen indirekt genom att bli vittne till händelser eller genom direkt utövat våld mot barnet.

Att bevittna våld, eller vetskapen om att våld förekommer i familjen, kan få allvarliga konsekvenser för barn och unga. Upplevelser av oro, ångest och rädsla, såväl för den utsatta partens hälsa som för sin egen, är vanligt *(Brottsofferjouren, 2017)*. Barn som bevittnat våld eller på något vis utsatts för våld i nära relation riskerar i förlängningen att drabbas av psykisk ohälsa, dålig självkänsla och i vissa fall självskadebeteende *(Socialstyrelsen, 2016)*.

Enligt lag betraktas barn som bevittnat våld som brottsoffer *(Brottsofferjouren, 2017)*. Barn som har blivit utsatta för våld eller på annat sätt upplevt våld har, enligt Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd angående insatser till barn, rätt till att erbjudas insatser i form av skydd, råd, stöd, vård och behandling utifrån barnets behov *(SOSFS 2014:4)*.

Våld mot djur

I många fall förekommer våld mot djur i de sammanhang där våld utövas mot andra medlemmar i familjen. Där finns ett tydligt samband. Sambandet finns också i motsatt riktning, det vill säga våldsutsatta djur kan indikera att andra familjemedlemmar också är utsatta för våld.

Våld mot djur kan vara fysiskt, men också av psykisk karaktär. Psykiskt våld mot djur kan till exempel ske genom skrämsel och skapande av en otrygg miljö för djuret. Begreppet innefattar vanvård och att förbise djurets grundläggande behov, såsom tillgång till mat, vatten och omsorg. Det förekommer även att djur används som medel av förövaren för att i förlängningen kontrollera eller skada våldsoffer *(Se Sambandet, 2018)*.

Att kunna ta med sig sällskapsdjur kan vara en förutsättning för att våldsutsatta ska söka skydd. Det ska vara en självklarhet för våldsutsatta att medföljande djur också kan komma bort från våldsutövaren och få trygghet.

Socialstyrelsens definition av våld

Våld kan innefatta ett otal handlingar som vållar skada hos personen som utsätts.

Socialstyrelsen (2016b) har identifierat exempel på vad som betraktas som våldshandlingar:

- Fysiskt våld kan innebära att förövaren biter, river, drar i håret, bränner, skakar eller knuffar. Det kan också bestå av örfilar, knytnävsslag, slag med tillhyggen, knivstick, sparkar och stryptag.
- Psykiskt våld kan handla om hot, tvång, trakasserier, glåpord och förlöjliganden. Den våldsutsatta kan också utsättas för kontroll och social isolering.
- Sexuellt våld kan innebära olika former av sexuellt påtvingade handlingar såsom att tvinga den utsatta att se på pornografi, genomföra samlag utan samtycke, könsstympning, sexuella trakasserier samt att använda ett sexuellt kränkande språk.
- Försummelse kan exempelvis bestå av att den utsatta inte får behövlig hjälp med mat, medicin eller hygien. Den utsatta kan nekas hjälp att komma ur sängen, få för lite, för mycket eller felaktig medicin.

Skyddat boende

I nuläget finns ingen juridisk definition av begreppet skyddat boende. Det är en bidragande faktor till att kvaliteten i skyddade boenden kan variera och i vissa fall vara bristfällig, eftersom inga tydliga kriterier finns.

Ett skyddat boende kan vara allt ifrån ett boende i ett självhushåll på okänd ort till ett boende där det finns kompetent personal dygnet runt samt kameraövervakning, inbrottslarm och andra skyddsanordningar.

Vanligtvis avser skyddat boende ett boende som erbjuder möjlighet till heldygnsvistelse för personer som är i behov av skydd från våld och förtryck. Enligt Socialstyrelsen (2016a) bör boendet kunna erbjuda skyddsåtgärder i form av tillräcklig bemanning, lås och larm. Personalen ska ha kompetens och kunskap att kunna erbjuda skyddspersonen stöd och samtal för att stötta i den svåra situationen.

Kommunerna förfogar vanligen över tillfälliga boenden i olika konstellationer. Men för att kunna möta efterfrågan av skyddade boenden behövs ofta ytterligare aktörer. Att ideella föreningar, privata aktörer och kvinnojourer driver denna typ av verksamhet är nödvändigt för att tillgodose behovet.

I Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd angående tillfälligt boende (*SOSFS 2014:4*), beskrivs att en våldsutsatt ska erbjudas stöd och hjälp i det skyddade boendet. Det ska också finnas tillräcklig bemanning och skyddsanordningar för att skydda den utsatta från hot, våld och andra övergrepp. Det framgår även att boendet ska kunna ta emot medföljande barn oavsett ålder och kön, samt att det ska finnas personal med kompetens för att möta barnets behov.

Samverkan

En bra samverkan mellan skyddade boenden, socialtjänsten och andra aktörer är en förutsättning för bra vård och chanserna till lyckade utfall.

Samverkan är viktig i hela processen, både i den egna organisationen och med externa aktörer. När det gäller våldsutsatta kvinnor behöver socialsekreterarna dels ha kunskap om sin egen roll och ansvar, dels om vad andra organisationer och myndigheter kan göra i dessa ärenden (*Heimer och Sandberg, 2008*).

Länsstyrelsen har i sitt regeringsuppdrag en viktig del i att arbeta med samverkan. Det gäller samverkan inom länen och mellan de organisationer som är berörda av frågan.

Problembild

Det saknas tillräcklig kunskap om skyddade boenden i våra län. Till exempel behövs mer kunskap om antalet platser, vilka inriktningar boendena har och hur kvalitén i dessa boenden är.

Personer som är utsatta för våld och i behov av skyddat boende befinner sig i en situation som kräver snabba åtgärder och fungerande rutiner. Det är av yttersta vikt att boendena kan erbjuda den hjälp och det stöd som efterfrågas och anpassning till individens särskilda behov utifrån den aktuella situationen.

Det finns ett behov av att kartlägga kvalitén i de tre länens skyddade boenden då det i nuläget inte finns någon relevant och tillfredsställande kännedom om vilken typ av stöd och hjälp som våldsutsatta kan erbjudas. Det finns inte heller någon överblick över antal platser som finns att tillgå och ingen information om boendenas inriktning.

Utgår från Socialstyrelsens koncept

Bedömning av kvalitén utgår i denna kartläggning från Socialstyrelsens koncept gällande god vård och omsorg i socialtjänsten. De tjänster som utförs ska svara mot de mål, lagar, föreskrifter och förordningar som finns. De ska också uppfylla Socialstyrelsens indikatorer.

Det är viktigt att skyddat boende inte används som en lösning när andra insatser bättre möter de behov som en våldsutsatt har. Likväl är det av betydelse att vistelsen inte blir längre än nödvändigt. Den utsatta ska få hjälp att återgå till en vardag efter att det akuta behovet av skydd har passerat.

Socialstyrelsens indikatorer

Tjänster som utförs inom ramen för socialtjänstens verksamhet ska svara mot dessa indikatorer för kvalitét i skyddade boenden:

- Är trygga och säkra och präglas av rätts-säkerhet i myndighetsutövningen.
- Är tillgängliga.
- Bygger på respekt för människors självbestämmanderätt och integritet.
- Är kunskapsbaserade.
- Utgår från en helhetssyn, är samordnade och präglas av kontinuitet.

(Socialstyrelsen, 2016a)

Placering och kontroll

Det finns flera sätt att komma i kontakt med skyddade boenden, antingen genom direkt kontakt med boendet (exempelvis en kvinnojour) eller förmedlad placering via socialtjänst eller polis. Därför är det viktigt att undersöka hur processen att placera en våldsutsatt går till. Det finns också ett behov av att undersöka socialtjänstens arbete med kvalitetsbedömning i skyddade boenden.

Socialtjänsten har enligt socialtjänstlagen en skyldighet att kontrollera den enskilda verksamhet som fått i uppdrag att genomföra en insats (SoL 2001:453). Bristande kontroll och uppföljning av kvalitén kan få konsekvenser för den individ som placeras i verksamheter där detta inte genomförs. Det kan innebära att individens behov inte tillgodoses i den utsträckning som krävs.

God kvalitet på insatserna

Enligt socialtjänstlagen 3 kap 3 §:

- Insatser inom socialtjänsten ska vara av god kvalitet.
- För utförande av uppgifter inom socialtjänsten ska det finnas personal med lämplig utbildning och erfarenhet.
- Kvaliteten i verksamheten ska systematiskt och fortlöpande utvecklas och säkras.

Barnrättsperspektivet

När kvinnor ska placeras med medföljande barn kan det uppstå problem att möta barnets behov. Att uppleva eller utsättas för våld kan få allvarliga och långsiktiga konsekvenser för barnet. Det är därför viktigt att tillgodose barnets behov av stöd och hjälp under vistelsen på boendet. För att se till barnets behov i dessa situationer krävs särskild kunskap från boendepersonalen för att minska risken för långsiktigt trauma.

Insatser når inte barnen

Det finns behov av att undersöka hur hänsyn tas till våldsutsattas medföljande barn vid skyddsplacering i länen.

I Statens offentliga utredning om ett stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddade boenden (*SOU 2017:112*) framgår att det i nuläget finns brister gällande barn i skyddat boende. Utredningen belyser att det behövs fungerande rutiner för att barnens skolgång ska fungera, liksom tillgång till hälso- och sjukvård under vistelsen i skyddat boende. Detta för att barnet ska få en så normal tillvaro som möjligt i den svåra situationen.

Att barn i nuläget betraktas som medföljande till en vårdnadshavare gör att barnet inte nås av de insatser som de många gånger är i behov av. Det stöd och de insatser som barn får i skyddat boende verkar förebyggande mot framtida våld. Det är av vikt att dessa insatser är tillfredsställande då det finns en ökad risk att barn som har

blivit utsatta för våld själva bli våldsutövare eller utsätts för våld igen senare i livet. Därför är det också väsentligt att tillgodose barnets behov av stöd efter tiden på boendet för att förebygga vidare våldsutsatthet eller våldsutövning. Enligt utredningen är stödet för barn efter vistelsen i skyddat boende ofta obefintligt.

Skolgång och stöd till barnen

Rutiner för skolgång och vilket stöd som erbjuds barnen används som indikatorer i detta sammanhang för att bedöma kvaliteten för barn i skyddat boende. I kvalitetsbedömningen ingår även hur möjligheten till avlastning för vårdnadshavare ser ut under boendeperioden, vilken information barnen får i det skyddade boendet samt hur insatser ser ut efter att skyddsbehovet har upphört.

Utredningen (*SOU 2017:112*) lyfter fram att det ofta finns brister när det gäller att uppfylla barns vårdbehov. Våldsutsatta barn drabbas ofta av posttraumatiskt stressyndrom. Utredningen föreslår att barnet har rätt till en hälsokontroll.

Socialnämnden ska kunna besluta om att placera barn trots att en av vårdnadshavarna motsätter sig en placering. Förutsättningen är att det kan motiveras med att det sker utifrån barnets bästa.

Definition av barnets bästa

Begreppet "barnets bästa" består enligt barnrättskommittén av tre delar:

- En materiell rättighet. Rättigheten att få barnets bästa bedömt och satt i främsta rummet när olika intressen vägs mot varandra.
- En grundläggande rättslig tolkningsprincip.
- Ett tillvägagångssätt. När ett enskilt barn, en identifierad grupp barn eller barn i allmänhet kommer att påverkas av ett beslut, måste beslutsprocessen innehålla en utvärdering av eventuella positiva och negativa konsekvenser för barnet eller barnen i fråga. (*SOU 2017:112*)

Önskvärt att kunna ta med djur

Med anledning av att djur riskerar att drabbas av våld när andra medlemmar i en familj är utsatta är det önskvärt att skyddade boenden kan ta emot kvinnor som har medföljande djur.

Kvinnor som har husdjur tenderar att inte ta emot erbjudande att placeras i skyddat boende om husdjuren inte kan följa med. De är rädda

för att djuret ska utsättas för våld om det blir kvar hos våldsutövaren.

Om boenden inte kan ta emot kvinnor med medföljande djur blir det problem för den våldsutsatta att placeras i det skydd som är nödvändigt. Detta kan försvåra för våldsoffer att lämna en våldsam relation.

Syfte

Kartläggningens syfte är att kartlägga kvalitén, synliggöra behov och utvecklingsområden i skyddade boenden belägna i Gävleborgs, Uppsala och Västmanlands län samt att uppmärksamma samverkansbehov mellan skyddade boenden och andra aktörer.

Genomförande

Här beskrivs hur arbetet med kartläggningen har genomförts samt vilken metod som använts i arbetet. Problem som har uppstått under vägen beskrivs och etiska aspekter lyfts upp.

Kartläggningen inleddes med identifiering av skyddade boenden i Gävleborgs, Uppsala och Västmanlands län. Boendena är av varierande karaktär, bestående av ideella, kommunala och privata verksamheter. Det har inneburit att olika aktörer varit delaktiga i identifieringen.

Kontaktuppgifter till boendena erhöles från kvinnojoursorganisationerna ROKS och Unizon, kommunernas socialtjänster samt från länsstyrelserna i de tre länen. Även polisen och av länsstyrelsen tidigare kända skyddade boenden bidrog med uppgifter.

Sökningar gjordes också på nätet, bland annat på olika kvinnojourers officiella hemsidor. Dessutom har Nationellt centrum för kvinnofrid (NCK) bidragit till att finna boenden.

Denna inledande del av kartläggningen resulterade i att totalt 30 boenden identifierades i de tre länen. Det kan dock finnas fler boenden som inte har upptäckts i identifieringsprocessen.

Datainsamling

Utöver identifieringen av verk samma boenden består kartläggningen av en kvantitativ och en kvalitativ undersökning.

Den kvantitativa undersökningen ska ge en överblick över vad skyddade boenden i de tre länen kan erbjuda skyddsplacerade och vilka eventuella behov av utveckling och stöd som

finns. Detta har skett genom en webbaserad enkätundersökning. Enkäten har skickats till de boenden som identifierats i det första skedet i genomförandet.

Enkäten innehöll 74 frågor som har utformats av styrgruppen för kartläggningen (representanter från de tre länen) i samråd med Margareta Johansson, Länsstyrelsen i Skåne.

Den kvalitativa delen består av intervjuer med bred representation från de tre länen. Nyckelpersoner inom socialtjänstens olika delar har valts ut. Personerna har erfarenhet av att möta våldsutsatta genom sitt arbete inom områdena barn och ungdom, vuxen, missbruk, äldre och funktionshindrade. Totalt intervjuades nio personer.

Tekniska problem med enkäten

Enkäten skickades till de 30 boenden som hade identifierats i det första skedet. Av dessa påbörjade 26 boenden undersökningen, varav 20 också genomförde och avslutade den.

Enkäten skickades ut den 29 september 2017 och planerades vara avslutad den 30 november. I samband med att en påminnelse skickades ut, då drygt halva svarstiden passerat, uppstod ett tekniskt fel. Länken till enkäten föll bort i påminnelsen, vilket ledde till att svarsfrekvensen var mycket låg i slutet av svarstiden. Felet korrigerades och en ny påminnelse skickades ut den 17 november.

Med anledning av detta förlängdes svarstiden till den 5 december. Det är möjligt att den begränsade åtkomsten till enkäten haft inverkan på den slutgiltiga svarsfrekvensen. Det har även uppstått andra tekniska problem som kan ha påverkat resultatet.

I fråga 63 "Vilken typ av dokumentation använder ni er av?" och fråga 64 "Med vilka aktörer finns en fungerande rutin för samverkan?" gick det endast att välja ett alternativ, trots att frågan var ställd så att flera svarsalternativ skulle kunna uppges om så önskades.

Detta har med stor sannolikhet påverkat utfallet av de båda frågorna.

Intervjuer

Den kvalitativa delen, som består av intervjuer, syftar till att ge en djupare förståelse av vilka förutsättningar och hinder som finns vid placering av skyddssökande, liksom faktorer som skulle kunna underlätta vid placeringen.

De personer som valdes ut till att intervjuas är identifierade nyckelpersoner inom olika delar av socialtjänsten. Dessa personer förväntades ha den information som efterfrågades och har därav valts ut genom ett målinriktat urval. Förfrågan om deltagande skedde via mail och där efter bestämdes tid och plats för intervju. Några av intervjuerna gjordes genom personligt möte, andra via telefon eller Skype.

Intervjuernas struktur

Intervjuerna utgick från sju fasta frågor samt följdfrågor som utformats efter hand beroende på svaren i de fasta frågorna. Intervjusvaren har analyserats utifrån de övergripande kategorier som de fasta frågorna har genererat. Intervjuerna har sedan sammanställts utifrån dessa för att ge en bild av socialtjänstens upplevelser.

Kompletterande intervjuer har genomförts för att utreda samverkansmöjligheter och särskilt utsatta gruppers möjlighet till skydd. Intervjuer med representanter för socialtjänsten, som har erfarenhet av placering av dessa målgrupper, har utförts. Dessa intervjuer gjordes för att undersöka de särskilt utsatta målgrupperna våldutsatta äldre, personer med missbruk och personer med funktionsnedsättning.

En intervju syftade även till att belysa samverkan mellan öppenvård, till vilken våldutsatta kan vända sig, och placering socialtjänst. Intervjuerna ger dock en begränsad överblick om nämnda målgruppers förutsättningar, eftersom endast en intervjuperson med erfarenhet av placering av respektive grupp hade möjlighet att ingå i intervjun.

Det finns därför anledning att vidare undersöka särskilda målgruppers förutsättningar för placering i skydd för att ytterligare specificera behovet i länen.

Etiska aspekter

Enkätsvaren har behandlats konfidentiellt vid sammanställningen av data. Efter avslutad analys kommer svaren att makuleras för att säkerställa att uppgifter inte kan nås av obehöriga.

I kartläggningens resultat beskrivs boendena som helhet och information som skulle kunna identifiera boenden har därför uteslutits ur rapporten. I följebrevet till enkäten framgick att deltagande i undersökningen var frivilligt samt att undersökningen när som helst kunde avbrytas om så önskades.

Även intervjusvaren har behandlats konfidentiellt genom att intervjupersonerna benämns som IP1, IP2, IP3 och så vidare. Det förekommer inga personliga uppgifter i rapporten som skulle kunna identifiera deltagarna.

Resultat – enkät

Kartläggningen består av två delar, en kvantitativ (enkät) och en kvalitativ (intervjuer). Här redovisas resultatet av enkäten. I nästa avsnitt finns en sammanställning av intervjuerna.

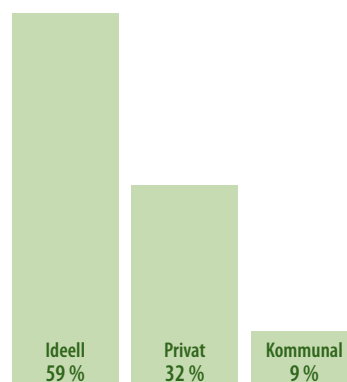
LÄNENS SKYDDADE BOENDEN

Flest boenden i ideell regi

I Gävleborgs, Uppsala och Västmanlands län finns flera olika typer av boenden sett till vilken regi de drivs i.

Majoriteten av länens boenden, 59 procent, drivs i ideell regi och 32 procent i privat regi. Endast 9 procent drivs i kommunal regi.

Inget boende uppger att de drivs av en stiftelse.

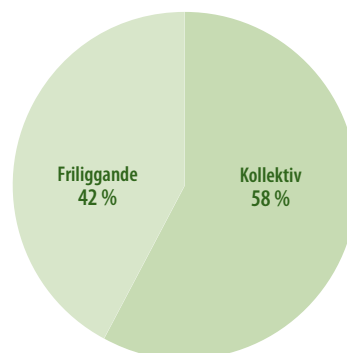

Figur 1: Boenden uppdelat utifrån regiform.

Kollektiv boendeform vanligast

De flesta boenden, 58 procent, erbjuder platser i en kollektiv boendeform.

Resterande 42 procent uppger att de förfogar över friliggande lägenheter eller villor.

Figur 2: Boenden uppdelat utifrån boendeform.

Finansieras av kommunerna

Hur verksamheterna finansieras varierar mellan boendena. De flesta boenden, 29 procent, uppger att de finansieras genom dygnsavgift från kommunen. Nästan lika stor andel, 24 procent, svarar att de finansieras genom både dygnsavgift och verksamhetsbidrag från kommunen och 2 procent enbart genom verksamhetsbidrag. De som erhåller statsbidrag från Socialstyrelsen för att driva sin verksamhet är 21 procent.

Återstående 24 procent uppger att verksamheten finansieras på annat vis.

Dygnskostnaden varierar stort

Kostnaden för placering av våldsutsatta varierar stort, från 300 till 2 500 kronor per dygn. När det gäller placerade barn uppges kostnaden som lägst vara 0 kronor per dygn och högst 2 000 kronor per dygn. Skillnaden beror på vilket stöd boendena erbjuder barnen. Kostnaden för att placera medföljande sällskapsdjur varierar från 0 till 500 kronor per dygn.

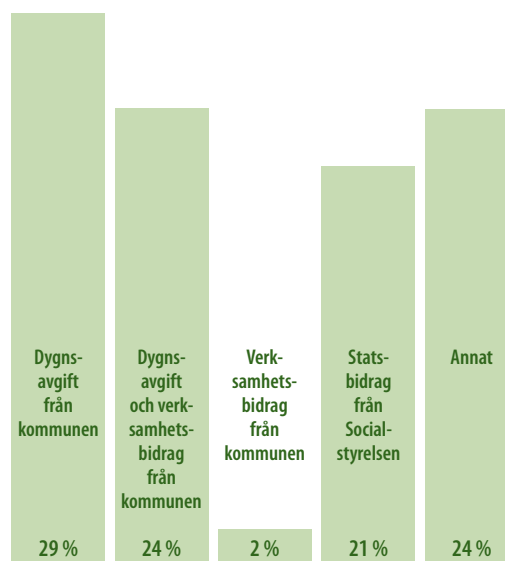
De flesta saknar generellt avtal

En fråga handlar om boendet har ett generellt avtal med de biståndsgivande kommunerna om insatser enligt socialtjänstlagen. 29 procent uppger att avtal tillämpas i samtliga fall, medan 19 procent svarar att dessa avtal inte används i verksamheten överhuvudtaget. Majoriteten, 52 procent, uppger att avtal upprättas i enskilda fall.

Ovanligt med partnerskap

Nästan inget av de skyddade boendena uppger att de har någon form av idéburet offentligt partnerskap (IOP) med sin kommun.

IOP är en modell för att upprätta samarbete och samverkan mellan idéburen verksamhet och den offentliga sektorn. Det innebär att den offentliga sektorn stöttar en verksamhet som bedriver ett arbete som den offentliga sektorn

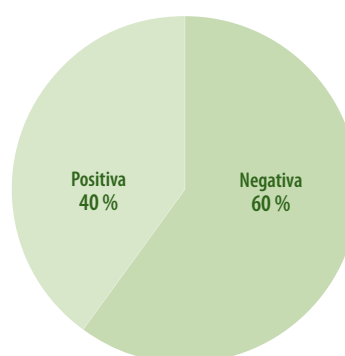

Figur 3: Boenden uppdelat utifrån finansiering.

inte kan klara på egen hand (SKL, u.å). Endast 5 procent av de skyddade boendena uppger att ett IOP finns med berörda kommuner.

Majoritet vill inte ha HVB-tillstånd

Angående tillstånd för hem för vård eller boende (HVB) svarar samtliga boenden att detta inte finns i nuläget. Majoriteten, 60 procent, är även negativa till en eventuell förändring angående HVB-tillstånd, vilket skulle göra boendena tillståndspliktiga. Resterande 40 procent anser att en sådan förändring skulle vara positiv.

Figur 4: Boenden som är positiva respektive negativa till införande av HVB-tillstånd.

Högre krav med tillstånd

För att driva HVB-verksamhet krävs att boendet följer gällande lagar och bestämmelser i socialtjänstlagen, socialtjänstförordningen och Socialstyrelsens föreskrifter och allmänna råd.

Tillstånd beviljas av Inspektionen för vård och omsorg (IVO) som genom tillsyn beslutar om verksamheten lever upp till de krav som ställs på HVB-verksamhet.

Tillståndet ställer således högre krav på verksamheten och innebär krav på att särskilda regler följs. Bland annat ska boendet uppfylla krav på kvalitet och säkerhet genom att till exempel erhålla god kompetens och utbildning hos personal.

Ett tillstånd innebär också krav på ett systematiskt tillvägagångssätt för att följa upp och säkerställa säkerheten. Tillståndet innefattar dessutom hårdare krav på dokumentation för insatser samt att personalen ska kontrolleras mot belastningsregister om boendet tar emot barn (IVO, 2016).

Nackdelar med tillståndsplikt

De nackdelar som boendena tror att tillståndsplikten kommer medföra är att det kommer att krävas mer av personalen än det gör i nuläget gällande dokumentationskrav och utbildning. En del boenden uttrycker även att det skulle äventyra kvinnornas möjlighet att vara anonyma

i och med att det då inte går att avstå kontakt med socialtjänsten.

Andra lyfter fram att det skulle leda till ekonomiska svårigheter, då den bemanning dygnet runt som krävs för HVB-tillstånd skulle innebära för höga personalkostnader. Det uppges också att det skulle medföra problem med att personalen inte räcker till om tillståndsplikt införs.

En del boenden anser att det kommer att bli svårare att anpassa behoven till den skyddsökande och att det kan försvåra att flytta boendet i händelse av att adressen röjs.

Det uttrycks även en oro för att boenden som erbjuder bra stöd till kvinnor riskerar att försvinna mot bakgrund av att de inte lever upp till de krav som ett HVB-tillstånd skulle innebära. Därmed skulle också antalet platser minska. Ett av boendena uppger att krav på HVB-tillstånd medför att vissa ombyggnationer måste göras.

Tillstånd kan ge ökad kvalitet

De fördelar som uppges är att HVB-tillstånd kan innebära bättre kontroller och ökad kvalitet i skyddade boenden.

Boendena framhåller också att det skulle möjliggöra att ta emot skyddssökande under 18 år som även har större behov av vård.

En del boenden anser att HVB-tillstånd kan komma att stärka privata aktörer som genom detta kan visa att de uppfyller kraven.

ANTAL PLATSER I SKYDDADE BOENDEN

Totalt 84 platser – men stor variation

Det finns stora skillnader i hur många personer som kan tas emot i boenden runt om i länen.

Det minsta antalet uppges vara 1 person och det högsta antalet 15 personer. Totalt finns 84 platser för vuxna att tillgå i de tre länen.

När det gäller barn under 18 år är det lägsta antalet 2 barn och det högsta antalet 35 barn.

Sammantaget kan 157 barn tas emot i länens skyddade boenden.

Det bör dock poängteras att det kan finnas fler platser att tillgå med tanke på att resultatet är baserat på de skyddade boenden som valt att ingå i enkätundersökningen. Det går heller inte att med säkerhet säga att alla boenden har hittats.

SÄRSKILDA MÅLGRUPPER

Människor med missbruk tas ej emot

Frågan om vilken eller vilka målgrupper som kan tas emot är en flervälsfråga, det var således möjligt att välja flera alternativ som stämmer in på boendet i fråga.

Svaren visar att inget av boendena tar emot personer med missbruk eller beroende. Desto fler tar emot utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck samt utnyttjade i människohandel och prostitution. Det gäller både för sexuella och andra ändamål. Det är inte helt ovanligt att personer som är utnyttjade i människohandel och prostitution befinner sig i någon form av drogmissbruk eller beroende. Av den anledningen kan det vara nödvändigt att skapa större möjligheter att även ta emot personer med dessa problem. Missbruk och beroende kan vara en del av problematiken när personer utnyttjade i människohandel och prostitution söker skydd.

Av de boenden som tar emot personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck tar 58 procent emot alla personer oavsett kön. Övriga 42 procent av dem tar enbart emot kvinnor.

Av de boenden som riktar sig till målgrupperna fysiskt eller psykiskt funktionsnedsatta, utnyttjade i människohandel och prostitution med sexuella ändamål eller andra ändamål och/eller personer med könsöverskridande identitet tar de endast emot kvinnor eller personer som identifierar sig som kvinnor.

Målgrupp	Andel
Könsöverskridande identitet	17%
Fysisk funktionsnedsättning	14%
Psykisk funktionsnedsättning	10%
Utnyttjade i människohandel och prostitution med sexuella ändamål	18%
Utnyttjade i människohandel för andra ändamål	18%
Missbruk och beroende	0%
Hedersrelaterat våld och förtryck	23%

Tabell 1: Andel av skyddade boenden som tar emot särskilda målgrupper.

AKUTA PLACERINGAR OCH VISTELSETID

Hälften tar emot dygnet runt

50 procent av boendena uppger att de kan ta emot akuta placeringar dygnet runt. De boenden som svarat att det inte finns möjlighet till akuta placeringar under hela dygnet uppger att mottagning enbart kan göras på dagtid eller i vissa fall fram till klockan 22.

De flesta placerade stannar på boendet 3-4 månader. Boendena uppger dock att det finns stor variation i hur länge en placerad blir kvar. Ett boende uppger att det har hänt att placerade har stannat upp till 2 år. Det är vanligt att de placerade blir kvar i det skyddade boendet längre än de behöver. 72 procent uppger att placerade stannar trots att behovet av skydd och stöd har

upphört. De vanligaste orsakerna till detta uppges vara bostadsbrist. Ett boende anser att det även kan bero på att socialförvaltningen ger avslag för boendekostnaden om kvinnan har försörjningsstöd.

Ett annat boende beskriver i ett öppet svarsalternativ att konsekvenser av ekonomiskt våld i kombination med psykisk ohälsa ofta leder till att skyddssökande har betalningsanmärkningar. Dessa personer är i stort behov av stöttning i vardagen, men inte längre i behov av skydd. Det lyfts också fram att det kan bero på att vissa processer drar ut på tiden gällande till exempel vårdnadstvister vid gemensamma barn.

ANPASSAD FYSISK MILJÖ

Fyra av tio har anpassad miljö

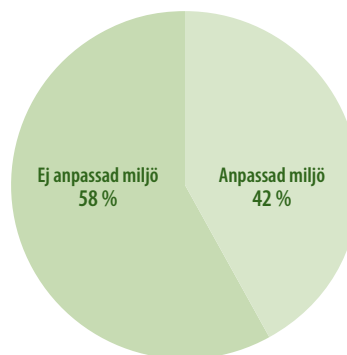
Den fysiska miljön på boendena är till viss del anpassad och tillgänglig för personer med funktionsnedsättning.

42 procent av boendena uppger att miljön är anpassad för denna målgrupp. Som exempel ges att boendet är anpassat för rullstol, har breda dörröppningar och inga trösklar och att det finns tillgång till hiss.

Ett boende uppger tillgång till höj- och sänkbar säng samt anpassat badrum. Ett annat boende beskriver att de gemensamma ytorna är belägna på nedre plan.

Det kan dock antas att endast tillgång till hiss och viss rullstolsanpassning inte nödvändigtvis är fullt tillräckligt för att en person med fysisk funktionsnedsättning ska kunna placeras på bo-

endet. Beroende på den grad av nedsättning en person har kan det krävas betydligt mer anpassning. I andra fall kan det vara tillräckligt med tillgång till hiss om enbart vissa rörelsesvårigheter finns.

Figur 5: Andel boenden som har anpassad fysisk miljö för personer med fysisk funktionsnedsättning.

Äldre söner har svårt att få plats

När det gäller medföljande barn kan frågan om söner vara särskilt känslig.

Om medföljande söner tas emot kan det påverka andra skyddsplacerades känsla av trygghet, om det rör sig om ett kollektivt boende (som det i många fall gör). Samtidigt handlar det om barnens rätt till säkerhet och behov av att, liksom sin mamma, komma bort från en våldsam hemmiljö och få det stöd de är i behov av.

78 procent av boendena tar emot söner som är under 18 år, men endast 22 procent om sönerna är över 18 år.

Alla har fysisk anpassning för barn

Samtliga boenden uppger att den fysiska miljön på boendet är anpassad för att kunna ta emot medföljande barn.

Vad gäller samtalsstöd till medföljande barn erbjuds främst Trappan-samtal (se faktaruta). En del boenden svarar att de ser till att barnet får kontakt med kurator via barnets skola eller erbjuder vardagliga stöttande samtal.

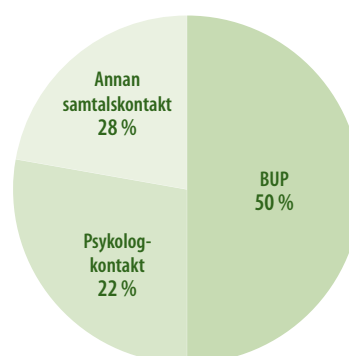
Några boenden uppger att de planerar att utbilda personal i Trappan-samtal eller att de i dagsläget lånar in personer som har utbildning i detta när det behövs.

Trappan – en samtalsmodell

Trappan är en samtalsmodell som har utvecklats av Rädda Barnen.

Modellen är ämnad att göra det lättare för barn att prata om det våld de blivit utsatta för och processa sina upplevelser. Detta kan i sin tur minska risken för att barnet drabbas av PTSD och andra psykologiska men. (Socialstyrelsen, u.å.)

De flesta boenden förmedlar även någon form av kontakt med psykolog eller motsvarande för barn i skyddade boenden. Hälften svarar att de förmedlar kontakt med BUP och 22 procent förmedlar kontakt med annan psykolog. Övriga 28 procent förmedlar kontakt till annan form av samtalsstöd.

Figur 6: Andel boenden som förmedlar kontakt med psykolog eller motsvarande.

Åtta av tio barn kan gå i skolan

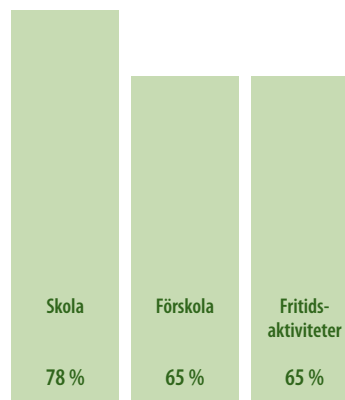
Majoriteten av boendena, 78 procent, har fungerande rutiner för att säkerställa medföljande barns möjlighet att gå i skolan.

Vad gäller rutiner för att barnen ska kunna gå i förskola uppger 65 procent att dessa rutiner finns. Motsvarande siffra för fritidsaktiviteter är också 65 procent.

Vanligt med särskild barnansvarig

Vid nästan alla boenden, 83 procent, finns en utsedd barnansvarig eller kontaktperson. Detta är något som är viktigt för att kunna bistå med tillräckligt stöd till medföljande barn.

Ofta är våldsutsatta mammor i stort behov av stöd, därav är barnet i behov av en tredje part för att få stöttning i den svåra situationen. I de fall

Figur 7: Andel boenden som har fungerande rutiner för barn uppdelat på skola, förskola och fritidsaktiviteter.

där det har funnits ett medföljande barn uppger drygt hälften, 59 procent, av boendena att det funnits ett ärende där socialtjänsten har fattat ett placeringsbeslut om medföljande barn.

MEDFÖLJANDE DJUR

Sex av tio tar emot djur

91 procent av boendena svarar att den fysiska miljön är anpassad på ett sätt som gör det möjligt för djur att vistas där. Dock uppger endast 61 procent att de kan ta emot djur.

I första hand är det fåglar och pälsdjur som kan tas emot. Främst hund och katt, men också smådjur såsom kaniner och hamstrar. Ett boende kan även ordna stallplats till hästar.

De som uppger att de inte kan ta emot djur beskriver att det uppstår svårigheter om andra skyddsplacerade på boendet har allergier. De

flesta boenden i länen är kollektiv, vilket gör att hänsyn måste tas till samtliga placerade.

Utöver risken för allergier anser ett boende att det också måste tas hänsyn till eventuell djurrädsla.

För att kunna ta emot djur anser boendena att de skulle behöva en friliggande lägenhet där skyddssökande med djur kan placeras. Det lyfts även fram att detta leder till ytterligare kostnader i form av städning och sanering. Därför krävs mer resurser för att kunna ta emot djur.

BEMANNING OCH PERSONAL

Majoritet av personalen kontrolleras

Boendena bemannas av både anställd och ideell personal. Registerkontroll över personalen varierar mellan boendena. Med registerkontroll avses kontroll av person mot bakgrund av utdrag ur belastningsregister samt misstankeregister.

72 procent av boendena uppger att den anställda personalen registerkontrolleras. Motsvarande siffra för den ideellt arbetande personalen är 60 procent.

Av boendenas totala antal personal är dock enbart 17 procent ideellt arbetande.

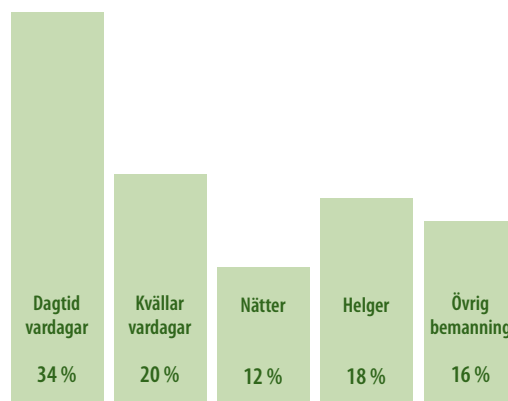
Figur 8: Andelen boenden som utför registerkontroll uppdelat på anställd och ideell personal.

Bemanningen varierar stort

Bemanningen ser olika ut i länens boenden. De flesta, 34 procent, uppger att boendet är bemannat med personal under dagtid på vardagar. 20 procent svarar att boendet även bemannas under kvällstid på vardagar.

Endast 12 procent av boendena är bemannande på nätter och 18 procent på helger.

Övriga 16 procent uppger att det på boendena finns övrig bemanning i form av jourtelefon, personlig kontaktperson eller att bemanningen anpassas efter behov.

Figur 9: Andelen boenden som är bemannade under dagtid vardagar, kvällstid vardagar, nätter och/eller helger.

De flesta har relevanta utbildningar

När det gäller personalens utbildning uppger boendena sammantaget att den anställda personalen har relevanta utbildningar. Bland annat socionom, psykolog, undersköterska, lärare och förskollärare. Personal har också utbildning i juridik, folkhälsa, motiverande samtal, sociologi,

våld mot djur/Se Sambandet, standardiserade bedömningsmetoder, genusvetenskap, funktionsnedsättningar, KBT, webbkurs äldre mot våld samt länsstyrelsens utbildningar.

Den ideella personalen som arbetar i boendena uppges ha genomgått interna grundutbildningar. Ett boende beskriver att den interna utbildningen

rör mäns våld mot kvinnor, våld i nära relation, normaliseringsprocess samt utbildning i att möta en våldsutsatt kvinna. Innehållet i de interna utbildningarna kan dock skilja sig åt.

Vad gäller omfattning på de interna utbildningarna beskriver ett boende att utbildningen sker vid 12 tillfällen medan andra beskriver att

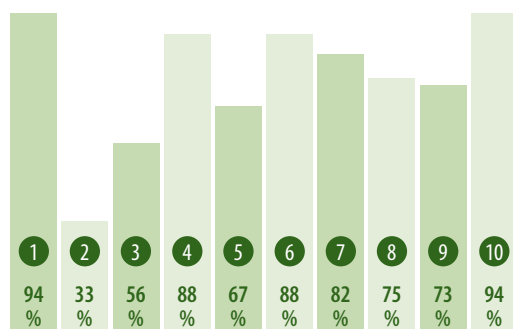
den omfattar 40 timmar eller 5 heldagar. Några av boendena uppger även att de utbildar den ideella personalen i ROKS och/eller Unizons grundkurser. Ett boende anger ingen specifik utbildning, men lyfter fram de verksammas långa erfarenhet gällande mäns våld mot kvinnor genom tidigare yrken.

KOMPETENS OCH STÖD

Kompetens utifrån målgrupp

Boendena beskriver en relativt heltäckande kompetens gällande målgrupper med särskilda behov. Kompetens finns särskilt om hedersrelaterat våld (94 procent), sexuell läggning (88 procent), etnicitet (88 procent) och medföljande

de barn (94 procent). Endast 33 procent uppger dock att de har kompetens för att kunna ta emot personer med missbruk eller beroende. Även gällande funktionsnedsättning finns tendenser till begränsad kompetens (56 procent uppger att de har sådan kompetens).

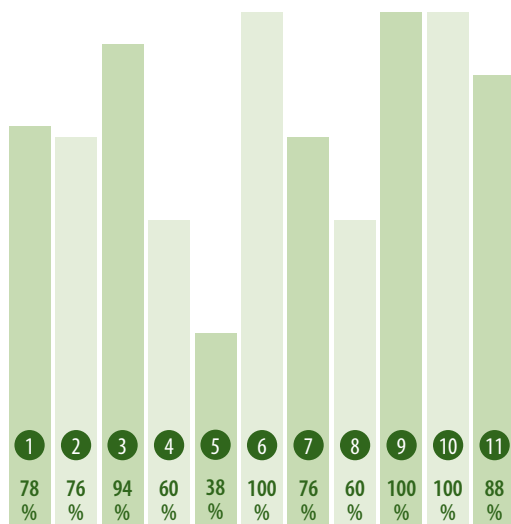
Figur 10: Staplarna visa hur stor andel av boendena som uppger att de har särskild kompetens gällande vissa målgrupper.

1. Hedersrelaterat våld
2. Missbruk och beroende
3. Funktionsnedsättning
4. Sexuell läggning
5. Könsoverskridande identitet
6. Etnicitet
7. Religion
8. Prostitution och människohandel
9. Medföljande djur
10. Medföljande barn

forts Kompetens och stöd, nästa sida

Stödformer

Det erbjuds ett flertal olika stödformer i länens boenden. Det flesta har tillgång till stödpersoner på boendet (78 procent) och utanför boendet (76 procent). Enskilda samtal med utbildad personal finns att tillgå vid 94 procent av boendena.

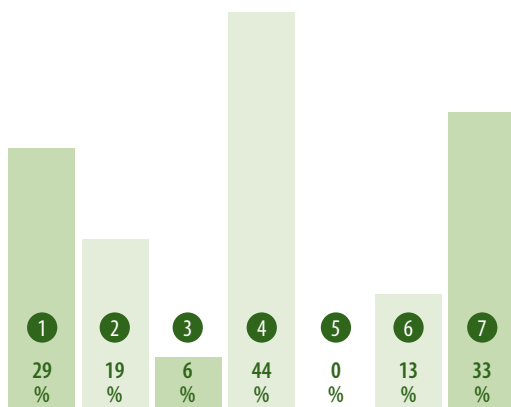
Figur 11: Staplarna visar hur stor andel av boendena som uppger att de kan erbjuda respektive stödform.

Samtliga boenden uppger att de tillhandahåller stöd vid myndighetskontakter, hälso- och sjukvård samt vid ansökan om skyddade personuppgifter. Tillgången till psykolog är mer begränsad då endast 38 procent uppger att de erbjuder denna form av stöd till de placerade.

1. Stödperson på boendet
2. Stödperson utanför boendet
3. Samtal med utbildad personal
4. Gruppsamtal med utbildad personal
5. Psykolog/psykoterapeut
6. Stöd vid myndighetskontakter
7. Fritidsaktiviteter
8. Hjälp att hämta saker i hemmet
9. Stöd vid hälso- och sjukvård
10. Stöd vid ansökan om skyddade personuppgifter
11. Hjälp vid tolkning

Professionella tjänster

Frågan om professionella tjänster knutna till boendet avser tjänster som är kontrakterade eller att upphandlade kontrakt finns för tjänsten. Generellt uppger de flesta att denna typ av tjänster inte finns att tillgå genom boendena.

Figur 12: Staplarna visar andelen boenden med professionella tjänster knutna till boendet.

Barnpedagog finns vid 29 procent av boendena, jurist vid 44 procent och professionellt samtalsstöd vid 33 procent. Inget av boendena har veterinär knuten till verksamheten (88 procent uppger att tjänsten inte finns och resterande 12 procent menar att det inte är aktuellt).

1. Barnpedagog
2. Psykolog
3. Läkare
4. Jurist
5. Veterinär
6. Kurator
7. Samtalsstöd

Säkerhetssamtal

Samtliga boenden håller säkerhetssamtal med de placerade personerna. Bland personalen, både ideell och anställda, finns i de flesta fall kunskap för att använda standardiserade bedömningsmodeller (80 procent).

Den bedömningsmodell som flest har kunskap om är FREDA. Andra vanliga modeller som boendena använder är Patriark, Sara och Sam. Ett boende uppger även att de tillämpar initial behovsbedömning och fördjupad behovsbedömning enligt NSP.

Stöd efter tiden på boendet

Det stöd som boendena beskriver att de kan erbjuda personer efter tiden på boendet är i de flesta fall i form av stöttande samtal, antingen över telefon eller fysiskt möte.

En del uppger att det upprättas en regelbunden kontakt mellan boendet och den som har varit placerad om denne önskar det. Andra beskriver att det finns möjlighet till en personlig

Bedömningsmodeller

Följande standardiserade bedömningsmodeller används av boendena:

- **Patriark** är en bedömningsmetod för hedersrelaterat våld. Metoden används inom polis och socialtjänst.
- **Sara** är en bedömningsmetod för våld i nära relation. Den syftar till att utreda risk för upprepat partnervåld och används främst av polisen.
- **Sam** är en metod som används för att riskbedöma stalking, använd ofta av polis.
- **FREDA**-bedömningsmetoder används i socialtjänstens arbete mot våld i nära relationer.
- **NSP** (nationellt stödprogram) används vid bedömning av människohandel och exploatering.

kontaktperson. Flera av boendena uppger även att de kan erbjuda fortsatt stöd vid myndighetskontakter, en del erbjuder även stöd vid läkarkontakt, hjälp att söka ny bostad samt hjälp att söka arbete eller utbildning.

SAMVERKAN

Fungerande rutiner för samverkan

De aktörer som uppges ha en fungerande rutin för samverkan med skyddade boenden är polisen, socialtjänsten och i viss mån bostadsbolag, arbetsförmedlingen, andra skyddade boenden och skolan.

Djurhem är ett exempel på en aktör som inget av boendena anser att det finns en fungerande samverkan med.

Aktör	Andel
Polisen	41%
Socialtjänsten	35%
Bostadsbolag	6%
Arbetsförmedlingen	6%
Andra skyddade boenden	6%
Skola	6%
Djurhem	0%

Tabell 2: Andel boenden som uppger att de har en fungerande rutin för samverkan uppdelat på aktörer.

Kommentar: På grund av ett tekniskt fel i den webbaserade enkäten kunde endast ett svarsalternativ anges. Det hade varit önskvärt att det gick att välja flera svarsalternativ. Svaren måste utifrån detta beaktas med viss försiktighet.

SKYDD OCH SÄKERHET

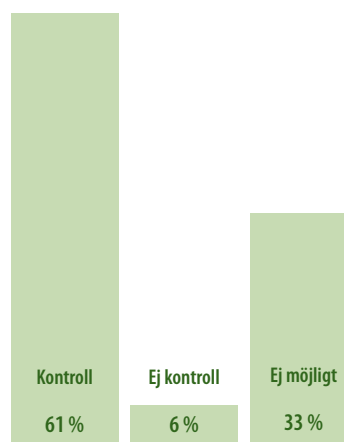
Kontroll av vilka som passerar

De flesta boenden (61 procent) uppger att de kontrollerar vilka personer som passerar in och ut i boendet. Några boenden (6 procent) uppger att detta inte görs, medan 33 procent anser att möjligheten att kontrollera vilka personer som passerar in och ut inte finns.

Brandskydd och andra anordningar

Kontroll av brandskydd har genomförts hos 89 procent av boendena. Vad gäller särskilda låsanordningar utöver vanligt lås kan 59 procent erbjuda detta. Kameraövervakning finns att tillgå på 41 procent av boendena. Vakt finns vanligen inte, men 12 procent uppger att de kan erbjuda detta vid behov. Larm finns hos 59 procent av boendena och säkerhetsdörr hos 47 procent. Särskilda fönster som är skyddade mot intrång uppges finnas hos 65 procent av boendena.

Annan utrustning för att stärka säkerheten anges vara att boendet är beläget flera våningar upp, tittöga som sparar bilder, spegel i trappan så det går att se runt hörn, IT-skydd, bemanning dygnet runt och insynsskyddade fönster.

Figur 13: Andelen boenden som kontrollerar respektive inte kontrollerar in- och utpasserande.

Behovet av skalskydd varierar

Skillnader i de typer av skalskydd som boendena är utrustade med behöver i sig inte indikera att de boenden som inte tillhandahåller samtliga anordningar har otillräckligt skydd.

Beroende på den våldsutsattas behov finns olika efterfrågan av skydd. En del som söker skydd behöver enbart en hemlig adress, vilket gör det tillräckligt att placeras i ett boende som inte har mer yttre skydd än så. I andra fall, där det finns risk för förföljelse och vidare våldsut-satthet, behövs ett boende med mer heltäckande skyddsanordningar.

DOKUMENTATION OCH RUTINER

Rutinerna varierar

Av de 20 boenden som slutfört enkätundersökningen är det 18 som besvarat frågan om vilken typ av dokumentation som används. Det kan innebära att de som valt att inte besvara frågan inte heller använder någon form av dokumentation. Svarsalternativet "inget" fanns dock att välja, men detta alternativ valdes inte av något av boendena.

Av de som uppgett att de dokumenterar insatser för de placerade svarade 44 procent att de använder journalföring, 11 procent använder genomförandeplan och 6 procent för statistik över antal boende. Utöver detta anger 39 procent att de använder annan typ av dokumentation eller samtliga ovan angivna tillvägagångssätt.

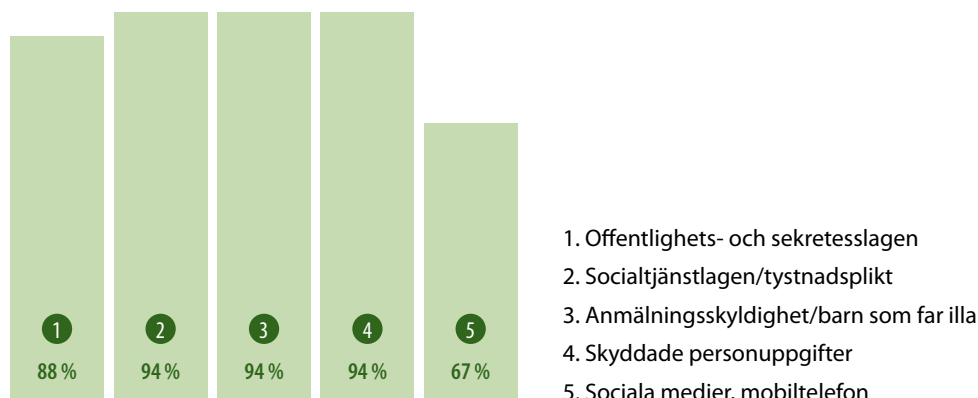
När det gäller skriftliga rutiner för hur personal som arbetar i en offentlig verksamhet ska hantera

bestämmelser i offentlighets- och sekretesslagen anger 88 procent att dessa rutiner finns på boendet. I de enskilda verksamheterna uppger 94 procent att skriftliga rutiner finns om hur bestämmelser i socialtjänstlagen och tystnadsplikt ska hanteras.

Vad gäller hantering av anmälningsskyldigheten, om det finns misstankar om att barn far

illa, uppger 94 procent att det finns skriftliga rutiner på boendet för hantering av detta.

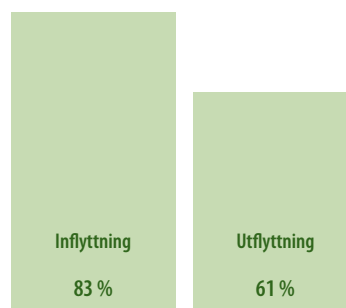
Majoriteten (94 procent) anger att det finns skriftliga rutiner angående hantering av personer med skyddade personuppgifter. De flesta boenden, 67 procent, har även skriftliga rutiner kring hur personalen ska hantera användandet av sociala medier, mobiltelefoner och internet.

Figur 14: Andel boenden som uppger att de har skriftliga rutiner för olika områden.

Säkerhet vid in- och utflyttning

I fråga om skriftliga rutiner för säkerhetsplanering när en person flyttar in på boendet finns detta hos 83 procent av boendena. Dessa rutiner finns inte i lika stor utsträckning när personer ska flytta ut, då endast 61 procent svarar att skriftliga rutiner för säkerhetsplanering finns vid utflyttning.

Figur 15: Andel boenden som uppger att de har skriftliga rutiner för säkerhetsplanering vid in- och utflyttning.

ÖVRIGA ÅSIKTER FRÅN DE SKYDDADE BOENDENA

Synpunkter på enkäten

Enkätundersökningen avslutas med möjligheten att framföra övriga åsikter och tillägg. Där framkommer synpunkter angående enkätens utformning då brister har funnits gällande en del

svarsalternativ. Andra synpunkter som framförs rör frågornas utformning som i vissa fall efterfrågar ett begränsat svar, samt att det inte funnits tillräcklig möjlighet att förklara och förtydliga sina svar.

Resultat – Intervjuer

Här redovisas resultaten av de intervjuer som gjorts med personer inom socialtjänsten som har erfarenhet av att arbeta med placering av våldsutsatta.

Utvalda personer från socialtjänsterna i de tre länen har intervjuats för att ge en bild av hur socialtjänsten upplever arbetet med placering av skyddssökande. Intervjuerna har som främsta syfte att identifiera utvecklingsbehov samt belysa eventuella problem som finns i dagsläget.

Av intresse är även hur socialtjänsten önskar att det ska gå till för att placeringen av skyddssökande ska fungera så bra som möjligt. Svaren presenteras utifrån respektive kategori i de övergripande frågorna.

Intervjupersonerna kallas ”IP1”, ”IP2”, ”IP3” och så vidare.

PLACERADE STANNAR TROTS ATT BEHOVET AV SKYDD UPPHÖRT

Svårt att hitta ny bostad

IP5 uppger att det är ett problem att placerade personer bor kvar längre än vad som egentligen är nödvändigt, sett utifrån skyddsbehovet. En anledning till detta uppges vara att de oftast inte har någonstans att ta vägen och därför dröjer sig kvar trots att behovet av skydd har upphört.

Den som utövat våld mot den skyddssökande bor ofta kvar i bostaden. Det innebär att den våldsutsatta måste söka sig till ett nytt hem, vilket tar tid.

IP4 framhåller att om fler insatser riktas mot männen som utövar våldet skulle fler kvinnor kunna bo kvar i sina hem. Ett sådant förebyggande arbete kräver dock tid och resurser från socialtjänsten, vilket inte finns i nuläget.

Förtur i bostadskö

Som en lösning på problemet med bostadsbristen anser IP5 att en lagstadgad förtur i bostads-

kö för våldsutsatta är nödvändig. Kommunen borde ha ett särskilt ansvar att tillgodose behovet av bostäder för de som är utsatta för våld i nära relationer. Detta skulle underlätta utflyttningen från skyddade boenden.

Behov av stöd efter boendet

Även IP4 delar uppfattningen att vistelsen på boenden ofta blir längre än nödvändigt på grund av bostadsbristen.

Ett annat skäl till den förlängda vistelsen uppges vara att det inte finns ett fullgott stöd när personerna väl lämnar det skyddade boendet. Från personalens perspektiv kan det vara svårt att se personen återvända hem med vetskap om att otillräckligt stöd finns att tillgå.

Konsekvenser av bostadsbrist

Att många stannar längre än de behöver, vilket även svaren från enkäten styrker, leder i för-

längningen till att det blir svårare för socialtjänsten att hitta lediga platser till nya skyddssökande. Det medför att trycket på de skyddade boendena är högt och det kan dröja lång tid

innan socialtjänsten hittar en ledig plats. Dessutom gör platsbristen det ännu svårare att möta skyddssökande med särskilda behov.

KONTROLL AV BOENDENAS KVALITÉ

Svårt att erbjuda det som efterfrågas

I många fall kan det vara problematiskt att möta de behov som den skyddssökande har. Samtliga intervjupersoner från socialtjänsten uppger att det är svårt att finna boenden som kan erbjuda det som efterfrågas av den skyddssökande. Kontroller av länens boenden sker sällan och otillräcklig kunskap finns därmed om vad boendena kan och inte kan bistå skyddssökande med.

Platsbristen försvårar valmöjlighet

IP1 beskriver att det är vanligt att socialsekreterare ringer runt till olika boenden och berättar om den skyddssökandes behov och hoppas på att något kan passa. Det slutar oftast med att kvinnan måste placeras i ett boende som inte alls motsvarar vad denne efterfrågar.

Återigen innebär platsbristen att det inte finns någon valmöjlighet. IP1 anser att kvalitén i de skyddade boendena kan skilja sig som natt och dag. Särskilt svårt anses det vara att säkerställa boendenas kvalité när det handlar om akuta placeringar. IP3 beskriver att i dessa fall görs det överhuvudtaget ingen kontroll. Placeringen sker endast utifrån var det finns plats.

Inga regelrätta kontroller

IP5 lyfter fram att den kontroll som de genomför sker genom att säkerställa att det skyddade boendet har efterföljt uppdraget. En form av kontroll sker genom att besöka klienten och vid detta tillfälle får personen ifråga lämna uppgif-

ter om och i vilken utsträckning behoven har tillgodosetts.

Den intervjuade uppger att det finns en nära dialog med boendena, vilket ger kunskap om hur boendet fungerar. Regelrätta kontroller förekommer däremot inte, det vill säga syftet med besöken är inte att kontrollera verksamheten. Strävan att behålla en bra kontakt med både de skyddade boendena och klienterna innebär dock att det ändå finns en upplevelse av god kontroll.

Förslag om oberoende kontrollant

En möjlig orsak till att det i nuläget är få som genomför regelrätta kontroller av de skyddade boendena kan vara att det kan påverka samarbetet och förtroendet som finns mellan de båda parterna.

IP5 tycker därför att det skulle vara bra med en oberoende kontrollant som kan bidra till att den goda kontakten mellan socialtjänsten och de skyddade boendena inte behöver påverkas av kontroller. Med en oberoende kontrollant kan det också gå snabbare att upptäcka när boenden inte lever upp till ställda krav.

Platsbrist och hög efterfrågan av skyddade boenden är en annan möjlig orsak till att kontroller inte prioriteras. Det är mer väsentligt att överhuvudtaget kunna erbjuda skyddssökande en plats.

KUNSKAP OCH UTBILDNING

Brist på enhetlig kunskap

Samtliga intervjupersoner uppger att brist på enhetlig kunskap försvårar arbetet när våldsutsatta ska placeras. Flera vittnar om att viss kunskap om våld och dess påverkan finns på en del avdelningar inom socialtjänsten, men långt ifrån alla.

IP1 beskriver att brist på kunskap och förståelse leder till problem då exempelvis biståndshandläggare inte är införstådda med våldsutsatta kvinnors situation. Det händer att kvinnor nekas bistånd på grund av att deras män har en inkomst och bostaden är deras gemensamma.

Vidare anser IP1 att alla inom socialtjänsten borde genomgå NCK:s webbutbildning för att få en bättre gemensam förståelse och möjlighet att göra bättre bedömningar.

Även IP5 framhåller att om alla som arbetar inom socialtjänsten minst har genomgått NCK:s webbutbildning skulle det vara lättare att arbeta mot ett gemensamt mål. Oavsett vilken enhet eller avdelning som handlägger ärendena.

Kompetensutveckling

IP2 beskriver problemet att socialjouren inte har någon utbildning i att möta våldsutsatta. Det framförs att alla borde ha liknande utbildning vad gäller våld för att uppnå samma tänk och ha en röd tråd genom verksamheten. En FREDA-

utbildning är nödvändig för att alla ska ha en grundläggande kunskap.

Utöver detta efterfrågas en utbildning i att göra akuta bedömningar. I nuläget görs inte någon bedömning av personer som söker akut skydd. I dessa fall ligger enbart den våldsutsattes berättelse till grund för placeringen. Placeringen sker helt utan riskbedömning och utredning.

Vidare önskas utbildning och stöttning i att hantera rättshaverister. IP2 anser att det är ett stort problem och berättar att det händer att människor hotar för att få hjälp. Det upplevs många gånger som svårt att hantera.

Vårdsenhet som arbetar med allt våld

IP4 anser att det finns många svårigheter med att placera våldsutsatta. Direktiven från nationell nivå om hur arbetet ska utföras är tydliga. Ändå uppstår problem när de ska omsättas i praktiken.

Återigen lyfts bristande kunskap om vad som behöver göras fram som en orsak till problemen. Utbildning om våldets påverkan saknas framför allt hos de som arbetar med barn och unga.

IP4 instämmer i förslaget att alla som arbetar med familjer i socialtjänsten borde gå utbildning i FREDA-bedömningsmetoder. Förslag framförs också om att det borde finnas en vårdsenhet som arbetar med allt våld och därmed gör arbetet mer enhetligt.

MÅLGRUPPER MED SÄRSKILDA BEHOV

För få boenden för särskilda målgrupper

IP5 efterfrågar boenden med kompetens inom hedersrelaterat våld och förtryck i länet då det finns ett stort behov av boenden som kan möta detta behov. Det är allt för få som har kapacitet och kunskap till det. Det finns även för få boenden som kan ta emot våldsutsatta med psykisk

problematik, funktionsnedsättningar och äldre som har omvårdnadsbehov. HVB-hem för placerade barn med föräldrar är också något som uppges vara en brist i nuläget.

IP1 beskriver att ju mer problematik, desto svårare är det att hitta boenden som uppfyller behoven. Denne menar att det är enklast att pla-

cera en ensam kvinna som inte har några hälso-problem eller särskilda behov och problemet ”bara” är att hon är våldsutsatt.

IP1 uttrycker att detta kan leda till att kvinno-jourernas framtid kan vara i fara. Det behövs fler alternativ för att kunna möta de våldsutsatta målgrupper som kvinnojourerna inte har möj-

lighet att ta emot. IP1 berättar också att när det går som sämst sker placeringen på ett boende som inte alls möter de behov som den våldsut-satta har. Placeringen sker ändå, det finns inte något val eftersom det inte går att få tag på en annan plats.

SAMVERKAN

Viktigt med återkoppling

God samverkan mellan socialtjänsten och de skyddade boendena anses vara en framgångs-faktor. IP5 framhåller att ju bättre samverkan socialtjänsten har med de skyddade boendena desto större chans för ett lyckat utfall för de våldsutsatta.

Samarbetet mellan socialjouren och social-tjänsten uppmärksammas också. Även detta behöver utvecklas. Enligt IP2 behöver samver-kan mellan socialjouren och socialtjänsten som utreder vidare under dagtid bli bättre. Det sak-nas återkoppling när socialjouren placerar. Det leder till uppfattningen att om de inte hör något har det inte blivit något fel. Önskemålet är att få respons, även på det som fungerat väl.

”Det är något totaltnas med systemet, något

riskerar hela tiden att haverera när man inte tar med helheten”, säger IP2.

Samverkan måste bygga på rutiner

IP2 anser vidare att en allmän rutinmässig sam-verkan saknas då det mesta är personbundet. När eldsjälur slutar upphör även samarbetet och samverkan att fungera. För att kunna säkerställa det fortsatta arbetet borde det vara funktioner som sitter på kunskapen, inte bara vissa personer inom organisationen.

IP4 beskriver ett behov av en kombination av skyddade boenden och utredningshem. Denne anser att processer som LVU, vårdnadsprocess och förundersökning ofta går parallellt när de egentligen skulle behöva kombineras i större utsträckning.

UTVECKLINGSSOMRÅDEN

Mer strukturerat sätt att hitta boenden

Det saknas ett effektivt sätt att söka efter skyd-dade boenden, i synnerhet när det gäller place-ringar som gäller särskilda behov.

Samtliga intervjupersoner berättar att place-ringar sker genom telefonkontakt med redan upparbetade kontakter. Det görs en bedömning av vad den skyddssökande har för behov och där-efter kontaktas de boenden som förmodas kunna möta behovet. Detta tillvägagångssätt fungerar

i många fall, just när det finns en väletablerad kontakt och vetskap om vad boendet i fråga kan erbjuda en skyddssökande.

Det riskerar dock att bli ett alltför person-bundet sätt att arbeta. På lång sikt kan det leda till osäkerhet, då den personliga kontakten inte nödvändigtvis är bestående.

Samtliga intervjupersoner uttrycker att tillgång till ett nationellt register med kvalitetssäkrade och

forts. Utvecklingsområden, nästa sida

forts. Utvecklingsområden, från föregående sida

sökbara skyddade boenden i hela landet skulle underlätta arbetet med våldsutsatta som behöver skydd. Vidare anser IP4 att det vore bra att kunna söka efter specifika tjänster genom ett register. Skyddade boenden skulle i ett sådant register kunna precisera sina tjänster och vad de har att erbjuda. Registret kan även innehålla uppgifter om vad det kostar att placera utifrån de behov som den skyddssökande har.

”Det borde helt enkelt finnas ett strukturerat sätt att hitta passande boenden på”, säger IP4.

Bättre rutiner vid akuta placeringar

Det framkommer också att bättre rutiner för placering av akuta skyddssökande är något som behöver utvecklas.

IP2 är av uppfattningen att det är mindre problematiskt att hitta ett boende under dagtid på vardagar, men ofta svårt andra tider på dygnet. För att underlätta de akuta placeringarna uttrycks ett behov av ett uppdaterat register även här.

De som söker akut placeras ofta på hotell över natten eller helgen på grund av att det är svårt att med kort varsel finna lediga platser på

boenden. Detta gör det svårt att tillgodose personernas eventuella behov av stöd och hjälp när placeringen sker. IP1 beskriver att en konsekvens av att placera akut, där personens behov inte kan mötas, är att den våldsutsatte löper större risk att återvända hem till förövaren.

IP3 berättar att kvinnojourer ibland kan avvara någon timme för att stötta de som är placerade på hotell, förutsatt att de har någon som jobbar just då. Erfarenheten är dock att placeringar på hotell sällan fungerar väl för den våldsutsatta. IP3 beskriver även att det händer att kvinnan ångrar sig och återvänder till förövaren, något som kanske beror på brist på stöd initialt.

Om den våldsutsatta får en dålig erfarenhet av placeringen i det akuta skedet kan det även leda till problem att bygga förtroende hos personen på längre sikt, berättar IP1:

”När en placering går som allra bäst är det en kvinna som kommit till insikt om att hon måste lämna och som i samråd med socialsekreteraren planerar insatser och skydd. Det finns tid att hitta ett boende som passar, och när placeringen sker är det mesta planerat. Det är väldigt mycket lättare än en akut placering.”

VÅLDSUTSATT MED SÄLLSKAPSDJUR

Viktigt för både våldsutsatta och djuren

Inställningen till och förståelsen för djurens betydelse har ökat. En positiv trend som går att urskilja är boendenas förmåga att ta emot djur, även om den är långt ifrån tillräcklig, anser IP5.

Flera av intervjupersonerna vittnar om att det behövs ett större antal boenden som har förmågan att ta emot sällskapsdjur. Idag får ofta temporära lösningar skapas för att hantera placeringar när djur är inblandade. Det kan vissa gånger krävas personliga kontakter och att ideella ställer upp. Särskilt om det rör sig om att hitta lösningar för mer svårplacerade djur som till exempel hästar.

”Jag kommer ihåg en kille som knivhögparets hund, filmade det och skickade filmen till kvinnan”, säger en av de intervjuade.

Även om en förändring har skett till det positiva finns det mycket att utveckla. Att kunna ta med djur underlättar för våldsutsatta att söka skydd. Men det är också viktigt ur ett djurrättsperspektiv, då djuren i dessa sammanhang ofta har utsatts för våld eller riskerar att drabbas om de lämnas kvar hos våldsutövaren.

För att förebygga att djur får illa är det viktigt att förbättra möjligheten för våldsutsatta att ta med sig djur till skyddade boenden.

TILLSTÅNDSPLIKT I SKYDDADE BOENDEN

Tillståndsplikt underlättar för barnen

En del av intervjupersonerna anser att de skyddade boendena borde vara tillståndspliktiga. Tillståndsplikt skulle göra det lättare att placera barnen. Som det ser ut i nuläget blir de istället enbart medföljande till den placerade vårdnadshavaren. Att placera en våldsutsatt kvinna utan barn uppges vara mycket lättare, då det i större utsträckning finns platser.

IP4 beskriver vidare att om de skyddade boendena blir tillståndspliktiga kan barnen istället få en egen bedömning och placeras. Stödet skulle dessutom kunna riktas direkt till barnen istället för att ges via mamman.

Barnen omfattas heller inte direkt av de stödinsatser som beslutas gällande mamman och insatser mot barn kräver båda vårdnadshavarnas medgivande.

Ytterligare ett problem som beskrivs är att det är svårt att säkerställa sekretessen om pappan säger nej till att barnen bor med mamman. Det uppstår då svårigheter att förhindra att pappan inte får reda på var den våldsutsatta är placerad tillsammans med barnen.

Tillståndsplikt skulle medföra att det blir lättare att nå utsatta barn och rikta insatser mot dem och på så vis tillgodose deras behov i större utsträckning.

STÖD FRÅN LÄNSSTYRELSEN

Utbildningar och nätverk

Intervjupersonerna lyfter fram att de utbildningar som länsstyrelsen anordnar är uppskattade och bidrar till arbetet på ett positivt vis. Länsstyrelsen skulle kunna stötta ytterligare genom att tillhandahålla fler utbildningar och för en bredare målgrupp.

IP4 anser att länsstyrelsen har stor påverkan på kommunerna och att dessa är benägna att följa det som länsstyrelsen utbildar i. Länsstyrelsen skulle därför kunna bistå ännu mer genom att understryka att fler aktörer som arbetar med familjer behöver utbildningar i våld.

IP2 uppger dock att de utbildningar som erbjuds inte når ut till alla som önskar delta. Det finns kännedom om att länsstyrelsen erbjuder utbildningar och intresse att gå på dessa är stort, men på grund av att de hålls på dagtid är det svårt att finna tid att kunna delta.

IP3 anser att länsstyrelsen utöver utbildningar också underlättar för nätverkande, vilket be-

traktas som mycket positivt. Att ha möjlighet att delta i samverkansgrupper ses som en fördel i arbetet.

Register i länsstyrelsens regi

Samtliga intervjupersoner påpekar att ett uppdaterat och sökbart register över skyddade boenden skulle underlätta placeringsprocessen. IP1 anser att registret enbart bör innehålla kvalitetssäkrade boenden, för att med säkerhet veta att behoven hos den som ska placeras möts på bästa sätt.

Detta register anses kunna hanteras av länsstyrelsen för att få en regional och samlad överblick över boendena och vad de kan erbjuda de våldsutsatta. Detta skulle underlätta arbetet och ge en bättre helhetsbild över skyddade boenden, framförallt för att mer effektivt finna boenden som kan möta våldsutsatta med särskilda behov.

Kompletterande intervjuer

– samverkan och särskilt utsatta grupper

Resultatet från enkäten tyder på att vissa grupper har sämre möjlighet att få tillgång till det skydd de behöver vid våldsutsatthet. Därför har kompletterande intervjuer genomförts.

En intervju har även gjorts med öppenvården för våldsutsatta för att ur ett vidare perspektiv belysa samverkan mellan olika delar av socialtjänsten och andra aktörer.

ÖPPENVÅRDEN FÖR VÅLD I NÄRA RELATION

Samverkan

I öppenvården för våldsutsatta är samverkan med myndighetsutövande socialtjänst/biståndshandläggare centralt för att en våldsutsatt person vid behov ska kunna placeras i säkerhet.

Samverkan med andra aktörer, bland annat polisen, fungerar enligt IP7 oftast bra:

”Vi har till exempel bra samarbete med polisens brottsofferpersonsäkerhetsgrupp som gör hot- och riskbedömningar.”

Men i vissa fall märks det att polisen är hårt belastad. Detta kan leda till att ärenden med våldsutsatta får en lägre prioritet. IP7 påpekar att det överlag är viktigt att bibehålla samverkan, även i de stunder när det finns mycket att göra. Samverkan riskerar annars att prioriteras bort, vilket kan få negativa konsekvenser.

Kompetens

IP7 upplever att socialtjänstens kompetens kring våld i nära relationer har ökat, vilket märks genom att fler har kunskap inom området. Det tycks dock vara en intressefråga och kompetensen finns i varierande grad.

Intervjupersonen anser att det är viktigt att socialtjänsten även använder den kompetens som öppenvården tillhandahåller. Öppenvården kan understödja socialtjänstens arbete med att placera i skydd genom att bidra till att rätt be-

dömningar görs. För att möjliggöra detta anser IP7 att även den egna verksamheten har ansvar att påtala att de kan vara till hjälp för socialtjänsten.

”Ännu mera kompetens behövs och att man använder den kompetens som faktiskt finns. Jag förstår att en socialsekreterare kan vara stressad och bara vill agera. Men det är också viktigt att titta på vilken hjälp kan jag ta”.

Tillgänglighet och kvalité

Öppenvården lämnar vanligtvis över ärendet helt till myndighetsutövande socialtjänst om det finns behov av placering i skyddat boende. Upplevelsen är dock att det kan vara svårt att finna rätt typ av boende som passar personens behov.

”Det kan vara personer som har funktionsnedsättning på olika sätt, äldre kvinnor med ett vårdbehov eller personer som mår väldigt dåligt psykiskt”, säger IP7.

IP7 upplever också att placerade blir kvar längre i boenden än vad som behövs. Detta beror till stor del på bostadsbrist som gör det svårt att komma vidare från en placering i skydd. IP7 anser därför att det borde finnas avtal mellan kommunen och hyresvärdar för att det ska bli möjligt för våldsutsatta att finna en permanent bostad.

”Ett visst antal lägenheter avsatta för just den här målgruppen kan få snurr på inflödet i skyddet. Det blir ett stopp där annars, och då blir det de här akuta snabba lösningarna från myndighetens sida. Då behöver man hitta boenden någon annanstans som kan vara väldigt dyra eller inte riktigt matchar.”

IP7 lyfter fram att det vore fördelaktigt att ha ett näraliggande boende som är avsett enbart för utredning. Det kan förhindra att en placering sker i onödan. Ibland kan det visa sig att behovet av skydd inte är så omfattande som det verkar vara i ett första skede. Placeringar kan idag ske för snabbt och därigenom bli fel, sett ifrån personens behov. Detta leder även till att

många platser upptas av personer som inte har ett skyddsbehov.

”Det kanske inte passar för alla, vissa behöver man flytta akut på en gång. Men i de lägen där man tänker att här skulle vi kunna ha lite is i magen och verkligen utreda ordentligt bör det finnas praktiska möjligheter att göra det.”

Det finns, enligt IP7, även mycket att utveckla för att förbättra förutsättningarna för barn i skyddade boenden som i nuläget inte har så många rättigheter. Kvalitén i detta avseende är varierad. I större kommuner finns det mer resurser att tillgå utanför boendet ifråga, något de mindre kommunerna inte har tillgång till i lika stor utsträckning.

Stöd från länsstyrelsen

I och med att det finns brister i skyddade boenden sett från barnens perspektiv, anser IP7 att det finns behov av att undersöka vilka resurser som de skyddade boendena kan tillhandahålla för att kunna ge ett jämnare stöd till barnen. Detta för att behålla ett länsperspektiv så att även skyddade boenden i mindre kommuner har samma stöd och resurser att använda som i de större kommunerna.

PLACERING AV VÅLDSUTSATTÄ ÄLDRE

Kompetens

Äldre som är utsatta för våld kan ha svårt att få den hjälp och det stöd de behöver. Kompetensen kring målgruppen våldsutsatta äldre är enligt IP6 ojämn hos både myndighetsutövare och utförare. Att kompetensen varierar kan bero på vilket intresse den enskilda individen har att fördjupa sig i frågan.

Våld mot äldre beskrivs som ett område som sällan får hög prioritet. IP6 belyser att det är viktigt att kompetensen finns hos hemtjänsten och andra utförare. Det är dessa som möter de äldre i hemmet och har möjlighet att ställa frågor och uppmärksamma tecken på våldsutsatthet.

När det gäller utförarnas kompetens anser IP6 att det främst handlar om leverantörernas intresse av att prioritera utbildningar om våld för medarbetarna. Att utbildningar om våldsutsatta äldre inte prioriteras kan ha sin grund i att det i samhället inte finns tillräcklig förståelse för att äldre är våldsutsatta eller själva utövar våld.

Problemet med att upptäcka våld hos äldre tror IP6 kan bero på att varken handläggare eller utförare vet vad de ska göra med den information som kan komma fram om frågan om våldsutsatthet ställs. Det finns således för lite kännedom om vilka resurser som finns att tillgå och hur ärendet ska föras vidare.

För att förbättra förutsättningarna anser IP6 att det behövs mer kontinuerlig och fortlöpan-

de information om vad som finns i kommunen. Just våldsutsatta äldre är en grupp som riskerar att inte få den hjälp de behöver.

”Jag blev väldigt förvånad att det finns brist i vetskapen och kännedomen i vår egen kommun, vår egen myndighet till och med. Så mycket som jag tycker att vi har dragglat.”

Samverkan

IP6 upplever att samverkan inte fungerar som den bör i nuläget. Samverkan inom den egna myndigheten är ett problem eftersom det inte finns en enhetlig kännedom om hur ärenden med våldsutsatta äldre ska hanteras.

Alla har inte kännedom om den särskilda delen av socialtjänsten som ska kontaktas vid upptäckt av all typ av våldsutsatthet. Därför behöver samverkan mellan denna del av socialtjänsten och biståndsenheten för äldre bli bättre. I nuläget finns det för lite kunskap om hur den särskilda delen av socialtjänsten arbetar med våldsutsatta äldre.

En bristande samverkan leder också till att handläggare inte har tillräcklig sakkunskap om vad som finns i den egna kommunen när det gäller stöd för våldsutsatta.

Tillgänglighet och kvalitet

Vad gäller boenden med förmåga att ta emot äldre anser IP6 att det varierar mycket och till stor del beror på vad som finns ledigt för stunden samt vilka behov personen har. Att behöva hemtjänst leder till exempel ofta till att det inte går att få en plats i skyddat boende.

”När jag har varit i kontakt med den särskilda

delen av socialtjänsten flera gånger säger de att det inte finns något att erbjuda. Där låter det som att du inte kan komma om du behöver hemtjänst, eftersom hemtjänsten inte kan komma dit om boendet delas med andra som kanske har skyddad identitet. Då kan någon förfölja hemtjänsten dit.”

IP6 beskriver att vid kontakt med den särskilda delen av socialtjänsten, som ska hjälpa till att förmedla boende till våldsutsatta, har reaktionen i vissa fall varit att personen ifråga är för gammal för att omfattas av de tjänster som socialtjänsten erbjuder.

”Socialjourer vill inte heller riktigt röra den äldre generationen. De tycker också att uppdraget slutar vid 65, fast så är det ju inte.”

Ytterligare ett problem är att många våldsutsatta äldre inte vill bryta med den som utövat våldet när det väl finns en plats att få. Det kan dröja två veckor eller en månad innan det finns en plats och då hinner personen ändra sig. Om det finns tillgängliga lägenheter när det är aktuellt uppstår detta problem inte i lika stor omfattning, anser IP6.

Ofta handlar det om två olika typer av våld. Antingen har personen varit utsatt under lång tid genom hela relationen eller så har partnern till följd av sjukdom, såsom demens, börjat uppvisa våldsamt beteende. I båda fallen är det viktigt med snabba lösningar.

IP6 tycker att det finns dålig insikt om hur äldres behov möts, främst för att så få äldre har möjlighet att bli placerade i skyddat boende. Ett exempel är en äldre som hade fått en plats på skyddat boende. Den äldre hade en katt som inte kunde följa med, vilket gjorde att personen återvände till våldsutövaren. Behoven kunde då inte mötas, främst på grund av djuraspekten.

Utvecklingsområden

Att kunna placera äldre är överhuvudtaget en utmaning. IP6 anser att det därför vore önskvärt att kunna nyttja tomma servicehuslägenheter för att kunna placera våldsutsatta äldre.

”Alla bostäder i servicehus är ju anpassade för att man ska kunna ha hjälpmedel.”

Dessa lägenheter skulle vara märkta för att akut kunna placera äldre där. De som är äldre och söker skyddat boende har ofta varit utsatta under lång tid, kanske under hela relationen. Detta gör det viktigt att snabbt kunna erbjuda en plats för att personen inte ska gå tillbaka till våldsutövaren.

Gällande utflyttning för äldre som har blivit placerade påpekar IP6 att det är omöjligt att få en bostad. Det behövs därmed ytterligare stöd så att våldsutsatta äldre kan komma vidare från vistelsen i skyddat boende när skyddsbehovet har upphört.

”Det hade varit bra med några namngivna lägenheter dit den enskilde kan komma under en viss tid för att få samtalsstöd och stöd att hitta en annan bostad. Med dagens bostadsmarknad kan inte äldre skaffa en egen bostad.”

För att förbättra möjligheten att placera våldsutsatta äldre framhåller IP6 att det krävs bättre samverkan och tydligare riktlinjer för ansvarsfördelning mellan biståndsenheterna och den särskilda delen av socialtjänsten. Det behöver även utvecklas bättre kompetens om målgrupperna äldre och funktionsnedsatta i den särskilda delen av socialtjänsten för att öka förståelsen för vilka behov målgrupperna har.

”Om den särskilda delen av socialtjänsten haft mer kännedom om hur man kan utveckla någonting som är anpassat för personer som även har ett hjälpbehov hade det underlättat väldigt mycket.”

Stöd från länsstyrelsen

IP6 tycker att länsstyrelsen skulle kunna bistå med exempelvis bestämmelser om hur våld i nära relationer ska hanteras och påverka kommunernas riktlinjer så att arbetet blir enhetligt. Det skulle kunna förbättra förutsättningarna för att etablera en fungerande samverkan myndigheter emellan och mellan beställare och utförare.

forts. Våldsutsatta äldre, nästa sida

forts. Våldsutsatta äldre, från föregående sida

”Om kriterierna kommer från en högre instans underlättar ju det jättemycket”, säger IP6.

Det skulle enligt IP6 behövas en regional samverkan mellan kommuner för att undanröja ekonomiska hinder vad gäller etablering av särskilda boenden för våldsutsatta äldre. Det kan vara kostsamt för en kommun att ensam förfoga

över ett boende som är särskilt inriktat på en specifik målgrupp.

Om regional samverkan sker för att etablera ett boende som kan användas för samtliga våldsutsatta äldre i länet skulle det underlätta den ekonomiska aspekten.

PLACERING AV VÅLDSUTSATT MED MISSBRUKSPROBLEMATIK

Kompetens

IP8 upplever att det till viss del finns kompetens om våldsutsatta kvinnor med missbruk, men den upplevs vara ojämnt fördelad inom socialtjänsten. Många vet inte vart de ska vända sig vid misstanke om våldsutsatthet hos denna målgrupp. Det saknas också rutiner för att veta hur ärendena kan hanteras.

Ett annat problem är att våldet kan vara svårt att upptäcka då det är lätt att tänka att våld bara förekommer när det syns fysiskt. Andra aspekter av våld riskerar att förbises. Till exempel psykiskt eller materiellt våld, vilket är vanligt hos målgruppen.

”Inom professionen är det nog vi som missar det mest, vi möter ju de här kvinnorna i alla delar, för de finns. Men det är väldigt sällan som man frågar kring våldet eller utsattheten, utan ofta behandlar man eller tänker på missbruket”, säger IP8.

Missbruksproblemet är därmed det som uppmärksammas mest, medan våldet missas. Detta tror IP8 kan ha sin grund i värderingar eller förutfattade meningar hos personen som möter den utsatta. Det finns problem med etiketten som vanligen sätts på den här målgruppen. De möts inte i första hand som våldsutsatt kvinna, utan som en missbrukande våldsutsatt kvinna.

I vissa fall kan det finnas tankar om att personen i fråga får skylla sig själv att denne för-

sätter sig i farliga situationer, eller att våldet enbart är en konsekvens av missbruket. Insatserna tenderar därav att börja i fel ordning om det framkommer att en person med missbruk är våldsutsatt.

IP8 lyfter också fram att helheten är väldigt viktig, då våldsutsattheten många gånger är orsaken till att personen inlett sitt missbruk. Kvinnor som idag har ett missbruk har ofta utsatts för sexuellt våld eller övergrepp redan från ungdomen. Det kan ha gjort att de börjat missbruka.

”Man tänker att först gör vi något åt missbruket och sen gör vi något åt utsattheten eller våldet. Det blir ett jättebekymmer, man behöver jobba parallellt med det”, säger IP8.

Samverkan

IP8 anser att det krävs bättre samordning för att kunna upptäcka personerna i ett tidigare skede och för att de ska få det stöd och den hjälp de är i behov av.

Personer med missbruk tar sällan själva kontakt med socialtjänsten och om de gör det så söker de oftast hjälp för sitt missbruk trots att det även kan finnas en våldsutsatthet. Den som möter personen i fråga bör därför ställa vidare frågor om våld då det är vanligt förekommande i målgruppen. Intervjupersonen beskriver att det trots det kan vara svårt att få målgruppen att berätta om våld. För att fråga om våld i denna målgrupp kan det behövas andra benämningar eller definitioner av vad våld är.

”Att få en örfil eller att någon sliter en i håret upplever man inte vara våld.”

Många gånger finns det även skuld och skam i det våld som missbrukande kvinnor kan ha utsatts för. Det kräver att den som frågar måste kunna gå på djupet för att få personen att berätta. Det kan till exempel handla om att en kvinna fått droger mot sin vilja och sedan utnyttjas, något som kan vara svårt för den utsatta att berätta om.

”Sen kanske det inte är hon på försäkringskassan eller hon på akuten som ska ställa de här frågorna. Men visa att vi märker och tar det på allvar och sen hänvisa vidare.”

Det finns många andra aktörer som måste samverka, till exempel polisen och sjukvården, som ofta kommer i kontakt med målgruppen. Även i dessa organisationer är det viktigt att stärka förmågan att kunna upptäcka om det förekommer våldsutsatthet hos personer med missbruk.

”Alla är överens om att samverkan är a och o, men det är sällan vi egentligen samverkar i de här frågorna.”

Tillgänglighet och kvalitet

IP8 berättar att det finns väldigt få boenden som tar emot våldsutsatta kvinnor med missbruk.

Trots det är platser avsedda för denna målgrupp sällan fullbelagda. Detta kan bero på att kunskapsnivån behöver höjas ytterligare för att i bedömningar kunna se och uppmärksamma våldet.

IP8 påtalar att även om det skulle finnas fler boenden skulle det inte göra någon skillnad så tillvida att våldet inte upptäcks. Behovet av dessa boenden finns i högsta grad, men problemet ligger i att fånga upp personerna och erbjuda dem skyddat boende när våld också är en del i problematiken. Kontroll av kvalitet förekommer oftast inte, hävdar IP8.

Utvecklingsområden

Det finns många utmaningar vad gäller denna målgrupp. Det mest framträdande är enligt IP8 brister i förmågan att se våldet hos personer med missbruk. Som en konsekvens av detta kommer de insatser som ges enbart att riktas mot beroendeproblematiken och inte den i många fall bakomliggande våldsproblematiken. Om våldet uppmärksammas mer skulle förutsättningarna att få rätt stöd och hjälp förbättras.

Stöd från länsstyrelsen

IP8 anser att kontinuerliga utbildningar är en förutsättning för att förbättra kompetensen och hålla frågan vid liv. Det behövs även metoder för att underlätta att ärenden tas vidare om våldsutsatthet upptäcks.

Någon form av lathundsmanual skulle kunna utvecklas. Manualen kan innehålla förslag på frågor att ställa, vart den yrkesverksamma kan vända sig för att få råd om vidare hantering samt vart den utsatta kan hänvisas vidare. Detta skulle göra det lättare att våga fråga om våld, uppmärksamma att det faktiskt förekommer våld hos målgruppen och att det finns stöd att få.

PLACERING AV PERSONER MED FUNKTIONSNEDSÄTTNING

Kompetens

IP9 anser att placering av personer med funktionsnedsättning inte sker så ofta och därav är inblicken i hur dessa placeringar fungerar, eller inte fungerar, delvis begränsad.

En orsak till att denna målgrupp sällan placeras i skyddat boende kan vara att våldet inte upptäcks i tillräcklig omfattning. Det kan i sin tur ha sin grund i att frågor om våld ställs för sällan till målgruppen. Utförare behöver därför bli mer bekväma med att ställa frågor om våld för att det ska kunna upptäckas.

IP9 lyfter fram att kunskapen om våldet nog finns, men att det brister när det gäller att lyfta frågan. Det är viktigt att kontinuerligt utbilda personal för att behålla kompetensen i verksamheter, då personalomsättning annars kan leda till att kunskap om frågorna försvinner. Ytterst viktigt är det att kompetensen finns hos utförarna (såsom stödpersoner, assistenter eller personal på boenden) eftersom de har möjlighet att upptäcka våldet.

För att kunna möta målgruppen, om det finns ett behov av skydd, krävs det även mycket av de skyddade boendena och placerande socialtjänst, framhåller IP9. För att kunna möta den här gruppen krävs dubbel kompetens. Det innebär att det måste finnas kunskap om våldet, men också tillräcklig kunskap om funktionsnedsättningen i fråga.

Tillgänglighet

Funktionsnedsättning är ett begrepp som inrymmer många olika typer av nedsättningar. Rör det sig om en fysisk funktionsnedsättning, som kan kräva vissa hjälpmedel för rörlighet, anser IP9 att det kan finnas möjlighet att placera vid skyddade boenden. Om det däremot handlar om kognitiv funktionsnedsättning är det mer tveksamt om personen i fråga skulle få tillgång till rätt stöd eller överhuvudtaget kunna få en plats på skyddat boende.

IP9 påpekar att det kan röra sig om en person som är synskadad eller har nedsättningar av psykisk karaktär. Det ställer andra krav på de skyddade boendena än om nedsättningen är fysisk. Det kan till exempel innebära krav på högre personaltäthet samt att personalen, utöver våld, måste besitta kunskap om funktionsnedsättningen i fråga och vad den innebär sett till vilket stöd som personen är i behov av. Denna målgrupp kan i vissa fall även kräva mer stöd för att kunna bearbeta våldet de har utsatts för.

Utvecklingsområden

Förmågan att kunna placera våldsutsatta med olika typer av funktionsnedsättningar behöver således bli bättre. I nuläget finns vissa brister i att kunna placera personer med funktionsnedsättning och det händer sällan att målgruppen faktiskt placeras.

Förmågan att upptäcka våldsutsatthet hos denna grupp behöver bli bättre. IP9 anser att frågan om våld måste bli rutinmässig. Sjukvården och andra aktörer bör lyfta frågor om våld som standardfrågor.

Ett problem är att våld fortfarande är svårt att prata om och det undviks därför, trots de allvarliga konsekvenser det kan få för individen. IP9 belyser att precis som psykisk ohälsa har varit tabubelagt, och till viss del fortfarande är, finns samma problematik kring våldet.

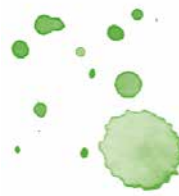
Frågan behöver uppmärksammas mer och i samband med det bör det även finnas en bättre beredskap för att ta emot målgruppen. Lösningarna idag kan betraktas som otillräckliga, främst

gällande skydd för personer med kognitiv funktionsnedsättning. Om våld skulle upptäckas och en placering i skyddat boende bli aktuell är det möjligt att denne inte skulle få ett fullgott stöd och skydd.

Stöd från länsstyrelsen

IP9 anser att länsstyrelsen i samråd med kommunerna bör ta fram kriterier för vad skyddade boenden behöver klara för att möta målgruppens behov. Det föreslås även att ett utökat samarbete mellan länen skulle kunna möjliggöra ett skyddat boende för funktionsnedsatta som länen gemensamt förfogar över.

Diskussion

De skyddade boendena i berörda län erbjuder generellt ett gott stöd till de placerade och individanpassar insatser och stöd i den mån det är möjligt. De flesta boenden drivs ideellt och präglas av ett genuint engagemang för att hjälpa och stötta utsatta kvinnor i behov av

skydd. Boendena har personal med god och bred kompetens och i många fall finns även lång erfarenhet av att arbeta med våldsutsatta kvinnor, vilket är en värdefull komponent för

att kunna möta dem på bästa sätt. Vissa områden är dock i behov av utveckling, både i verksamheterna och inom den placerande socialtjänsten som möter våldsutsatta personer.

Intersektionella aspekter och särskilt utsatta grupper

Intersektionalitet är viktigt i all form av socialt arbete för att vissa grupper inte ska diskrimineras eller missgynnas på grund av maktordningar som inte synliggörs.

Begreppet baseras på de maktordningar i samhället som samvarierar med koppling till diskrimineringsgrunderna – kön, könsöverskridande identitet eller uttryck, funktionsnedsättning, etnicitet, religion och trosuppfattning, ålder samt sexuell läggning.

Ett intersektionellt perspektiv är till viss del integrerat i de skyddade boendena i länen, men det finns behov av att i ännu större utsträckning belysa detta perspektiv i samtliga verksamheter som bedriver skyddade boenden. Detta för att alla som är utsatta för våld i nära relation ska kunna få det skydd de är i behov av.

Våldsutsatta personer i behov av skyddat boende är inte en homogen grupp, varje skyddssökande har individuella behov och förutsättningar. Oavsett kön, ålder, funktionsnedsättning, etnicitet eller sexuell läggning ska samma stöd och skydd kunna tillhandahållas.

Annan könstillhörighet

Resultatet från enkäten indikerar att det finns en del brister i förmågan att ta emot vissa grupper av skyddssökande. Till exempel finns begränsad förmåga för boendena att ta emot personer som har annan könstillhörighet. De flesta boenden uppger att de enbart tar emot kvinnor eller personer som identifierar sig som kvinna.

En kvinna som identifierar sig som man kan därav missgynnas i detta avseende och ha svårt

att överhuvudtaget få en placering, eller en placering där dennes behov kan mötas.

Svaren indikerar även att det kan finnas svårigheter för män som identifierar sig som kvinnor att placeras i skyddat boende. Detta är en fråga som kan betraktas ur flera synvinklar och är inte helt oproblematisk för de skyddade boendena att ställa sig till. Det kan vara svårt att ta emot personer av annat kön eller kvinnor som identifierar sig som män då de flesta som befinner sig i skyddat boende har utsatts för våld som utövats av en man.

För att kunna ta emot en annan målgrupp än kvinnor behöver boendena utformas som särskilda boenden med just denna inriktning. I övrigt, sett till enkätsvaren, har de skyddade boendena generellt god kompetens kring religion, etnicitet och i viss mån även funktionsnedsättning. Detta ger förutsättningar för att kunna ta emot och bemöta en bred målgrupp.

Äldre personer

Vad gäller intersektionella perspektiv inom den placerande socialtjänsten finns även där vissa utvecklingsbehov. Det finns till exempel svårigheter med att placera äldre som är utsatta för våld, vilket innebär att dessa personer får sämre möjligheter till skydd på grund av sin ålder.

Det uppges att det finns för lite kompetens och intresse i frågan för att upptäcka våld hos målgruppen, men också för lite kunskap för att kunna föra ärendet vidare om det väl upptäcks.

Problem finns således i flera led som tillsammans påverkar äldres möjlighet till att få skydd vid våldsutsatthet. Leverantörer behöver prioritera våld i de utbildningar de erbjuder utförarna för att tillräcklig kunskap ska finnas på en operativ nivå. Dessa bör i sin tur veta vart de ska vända sig i händelse av misstanke om våldsutsatthet. Vidare är ansvarsfördelningen inom socialtjänsten otydlig gällande placering av våldsutsatta äldre. Det gör att äldre är en målgrupp som riskerar att bli förbisedd då ingen åtar sig denna målgrupp.

Förutsättningarna för att tillgodose äldres behov i skyddade boenden är till viss del begränsade. Det finns i nuläget vissa svårigheter att placera våldsutsatta äldre om det finns behov av omvårdnad och extern hjälp. De som har ett behov av hemtjänst kan ha särskilt svårt att få en placering och kräver därför boenden som är anpassade efter detta. I nuläget finns ingen tillfredsställande lösning för att placera våldsutsatta äldre med denna typ av behov.

Personer med funktionsnedsättning

Personer med funktionsnedsättning har i likhet med äldre sämre möjlighet till skydd i händelse av våldsutsatthet. Även hos denna målgrupp tycks problem finnas i att våldet sällan upptäcks. Vidare behöver fungerande sätt utvecklas för att möta personernas individuella behov av stöd, då detta kan variera beroende av den funktionsnedsättning personen har.

Samtidigt kan det finnas ett problem i att upptäcka och våga fråga om våld just på grund av de bristande möjligheterna till placering i skydd. Om det finns för lite vetskap om vad personen i fråga kan få för hjälp, finns risk att våldet i större utsträckning förbises.

Enligt enkätsvaren har 42 procent av boendena som svarat angett att de har förutsättningar för att ta emot personer med fysisk funktionsnedsättning. När det kommer till frågan om vilka målgrupper boendena kan ta emot svarar dock endast 14 procent att man kan ta emot personer med fysisk funktionsnedsättning. Den här diskrepansen blir intressant och leder till följdfrågor som inte kan besvaras här. Endast antaganden kan göras kring hur det kommer sig att fysiskt funktionsnedsatta inte tas emot trots att det finns förutsättningar för det. Beror det på osäkerhet? Bristande kompetens? Eller något annat? Den fysiska funktionsnedsättningen ger i sig inte behov av annat stöd vad gäller våldsutsattheten.

Kvinnor med missbruk och beroende

Ytterligare en särskilt utsatt grupp är våldsutsatta kvinnor med missbruk och beroendeproblematik. Denna målgrupp har, sett till enkätsvaren, begränsad möjlighet att få skydd i skyddat boende och kompetensen kring denna grupp är relativt låg.

Vad gäller bemötandet från socialtjänst och andra aktörer, som har möjlighet att uppmärksamma våldet, så beaktas inte alltid våldsutsattheten. Kvinnan betraktats enbart som en person med missbruk. Våldet som upptäcks riskerar att bedömas som en konsekvens av missbruk och åtgärder endast för det senare sätts in.

Barn i skyddade boenden

Att som barn vistas i skyddat boende kan vara en svår period för barnet, betraktat ur flera perspektiv. Barnet kan ha bevittnat eller utsatts för våld, vilket i sig kan vara traumatiskt. Att även behöva lämna hemmet, som kan ha präglats av otrygghet under en längre tid, kan också vara ett

som finns att tillgå barnet på skyddade boenden en viktig aspekt för att barnet ska ges förutsättningar att bearbeta händelser och upplevelser som denne har erfär. Boendena uppger att de erbjuder medföljande barn samtalsstöd, vilket är en viktig del i bearbetningsprocessen för att barnet ska kunna prata och reflektera kring det som har skett.

Det är även viktigt att upprätthålla grundläggande rutiner för barnet under vistelsen i skyddat boende såsom exempelvis skolgång. De flesta boenden har möjlighet att se till att barnen har en fungerande skolgång. Denna möjlighet kan vara av stor betydelse för barnet, då det leder till att barnet trots omständigheterna har möjlighet till en del av en vanlig vardag och ett fortsatt lärande.

Ett färre antal boende kan garantera att yngre barn som går i förskola kan fortsätta sin skolgång som vanligt. Detsamma gäller för barnens fritidsaktiviteter. Detta kan betraktas som ut-

vecklingsområden då samtliga barn oavsett ålder bör ha samma möjlighet till en fungerande vardag. Förskola och fritidsaktiviteter är på samma sätt som skolan en viktig del för att barnet ska behålla trygghet och stabilitet i vardagen. Skolplikt har nyligen införts även i förskolan, vilket kräver stärkta rutiner för att barn i yngre åldrar ska kunna fortsätta sin skolgång.

Söner i övre tonåren drabbas

Enligt utredningen om ett stärkt barnrättsperspektiv i skyddade boenden (*SOU 2017:112*) ska skyddade boenden vara lämpliga för barn oavsett barnets ålder eller kön. Söner till våldsutsatta kvinnor är en grupp som i nuläget har vissa begränsade förutsättningar att få det skydd de behöver. Söner i övre tonåren är särskilt drabbade. Många boenden avstår att ta emot söner då dessa skulle kunna påverka övriga skyddsplacerades känsla av trygghet. Detta är således en grupp som i nuläget missgynnas vid

svårt uppbrott. Likaså kan det vara svårt för barnet att lämna våldsutövaren.

Dessa faktorer leder till att barnet är i behov av stöd för att få förutsättningar att kunna hantera detta. I många fall kan mamman, på grund av våldet, befinna sig i ett tillstånd som påverkar hennes förmåga att stötta barnet i den svåra situationen. Därav är stödet

placeringar och riskerar likväl att försvåra placering av en kvinna som har en eller flera söner i tonåren.

Bättre för barnen med tillståndsplikt

I nuläget får barn som placeras i skyddade boenden sällan en tillsatt utredning enligt socialtjänstlagen. Enligt utredningen om ett stärkt barnrättsperspektiv (*SOU 2017:112*) ska barn inte vara ett rättsobjekt utan ett eget rättssubjekt. Detta innebär att det ska finnas dokumentation om barnet, vilket kan underlätta för vidare utredning och insatser, men också hjälpa den utsatta att senare i livet ta del av och förstå vad denne har varit med om. Barnet bör även betraktas som en egen individ och delaktighet bör främjas.

Barnen får sällan tillräcklig information och inte heller möjlighet att påverka och vara delaktiga i det som sker, varken under eller efter vistelsen på boendet. Därför bör barnen ha möjlighet att påverka de insatser och det stöd som riktas mot dem genom hela processen.

Tillståndsplikt skulle enligt utredningen (*SOU 2017:112*) förbättra möjligheterna att upprätta ett tydligare barnrättsperspektiv i skyddade boenden. Flera av boendena i de tre länen ställer sig dock negativa till införande av tillståndsplikt, eftersom att det i de flesta fall kommer innebära mer resursåtgång och högre kostnader för verksamheterna.

Medföljande djur i skyddat boende

Det finns vissa begränsningar att ta med djur till skyddat boende. Enbart 61 procent av boendena tar emot sällskapsdjur. Detta kan därav betraktas som ett område i behov av utveckling i och med att det kan begränsa möjligheten för våldsutsatta att söka skydd och möjligheten att snabbt få en placering. Socialtjänsten lyfter fram att det inom detta område har skett förbättringar, då fler boenden kan ta emot medföljande djur jämfört med tidigare. Dock krävs att ytterligare boenden kan erbjuda detta om behovet ska kunna mötas.

Medföljande djur kräver mer resurser

Det främsta hindret för boenden att ta emot medföljande djur är att hänsyn måste tas till andra skyddsplacerade. Det skulle därav behövas utökade resurser för att kunna anpassa ett särskilt rum eller en lägenhet för den specifika målgruppen.

En utvecklad samverkan med djurhem kan underlätta vid placering av personer som har medföljande sällskapsdjur i de fall där det inte är möjligt för boendet att ta emot djur. Att kunna placera djur på djurhem skulle kunna underlätta om ingen annan lösning finns, även om det mest önskvärda är att skyddssökande kan placeras tillsammans med sina djur på skyddat boende. Djuret kan ofta innebära trygghet för den placerade.

Samverkan med veterinärer

En stärkt samverkan mellan veterinärer, skyddade boenden samt socialtjänsten kan leda till tidigare upptäckt av våldsutsatta, då det finns ett samband mellan misshandlade djur och våld i nära relationer. Att lyfta fram detta samband är viktigt både för att uppmärksamma djurens utsatthet, och också för att i förlängningen kunna erbjuda hjälp och stöd till personer som kanske ännu inte har kommit i kontakt med socialtjänst eller skyddat boende (*Se Sambandet, 2018*).

Behov av överblick

Det finns ett behov av att på ett systematiskt sätt sammanställa vad de skyddade boendena i länet kan erbjuda och vilka behov de har möjlighet att möta, då detta skiljer sig avsevärt från boende till boende.

Vidare är det av stor vikt att socialtjänsten besitter tillräcklig kännedom om vilka skyddade boenden som kan möta olika behov. Det krävs att socialtjänsten vet vilket eller vilka boenden som är lämpliga för att till exempel ta emot äldre, HBTQ-personer, personer med funktionsnedsättning eller utsatta för hedersrelaterat våld (*Socialstyrelsen, 2013*).

Tillståndsplikt medför samma krav

Införande av tillståndsplikt skulle medföra att samma krav ställs på samtliga boenden och göra dem mer enhetliga. Därmed förenklas placeringen av våldsutsatta. Nackdelen som tillståndsplikt kan medföra är att boenden som enbart erbjuder en viss form av stöd eventuellt skulle avvecklas om de inte möter de krav som tillståndsplikten innebär.

Samtliga boenden fyller en viktig funktion och gör ett gediget arbete i att hjälpa och stötta kvinnor. Alla verksamheter är följaktligen viktiga och bör värnas, inte desto mindre är det viktigt att de håller en god kvalitet.

I och med variationen i boendena behövs ett effektivt sätt att överblicka de skyddade boendena för att snabbt och effektivt kunna placera skyddssökande. Detta skulle medföra att det individuella behovet av stöd kommer att mötas på ett mer önskvärt vis. Ett register underlättar socialtjänstens arbete och ökar förutsättningarna för individen att placeras i ett boende som är lämpligt.

Stort behov av kompetens om hedersvåld

Trots att över hälften av de skyddade boendena i kartläggningen uppger att de har personer utsatta för hedersrelaterat våld och förtryck som målgrupp upplever ändå en av intervjuerso-

nerna att det saknas kompetens på det här området. Behovet av boenden med den här kompetensen upplevs vara stort. Eftersom det saknas en uppdaterad sammanställning av utbudet av skyddade boenden i de tre länen kan det orsaka att det inte finns kännedom om vilka boenden som finns och vilken kompetens de har.

Kontroll av kvalitet i skyddade boenden

I socialtjänstlagen (2001:453) beskrivs att den enskilda verksamhet som utför tjänster enligt SoL bär eget ansvar för att verksamheten tillhandahåller god kvalitet samt har erfaren och utbildad personal. Dock ligger det yttersta ansvaret på socialnämnden som har skyldighet att se till att den enskilda verksamheten som utför socialtjänst uppfyller kraven på god kvalitet vad gäller insatser.

Den socialnämnd som beslutar om bistånd för en insats är därmed ansvarig för att insatsen uppfyller kraven på kvalitet och ansvarar även för att följa upp och dokumentera beslutet. Uppföljningskravet innebär att verksamheten som utför insatser ska följas upp liksom det enskilda ärendet. Detta för att i senare skede kunna bedöma om eventuella ytterligare insatser (*Socialstyrelsen, 2012*).

Socialtjänsten har yttersta ansvaret

Socialnämnden ska kunna redogöra för hur uppföljning och kontroll av de enskilda verksamheterna och deras insatser ska genomföras. Uppföljning och kontroll kan handla om att kontrollera lokaler, personaltäthet, kompetens, rutiner och säkerhetsanordningar med mera (*Socialstyrelsen, 2012*). Denna kontroll och uppföljning är i nuläget bristfällig. Socialtjänsten genomför inga regelrätta kontroller av skyddade boenden, enligt intervjupersonernas utsagor.

Den enskilda verksamhet som utför socialtjänst har ett ansvar att tillhandahålla god kvalitet gentemot individen som placeras. Ytterst faller dock ansvaret på socialtjänsten som överläm-

nat utförandet av insatsen. Det leder till att de tjänster som utförs inte kan garanteras hålla god kvalitet för individen. Detta kan få allvarliga konsekvenser för en individ som är våldsutsatt. I denna kritiska situation är behovet av rätt stöd och kompetens stort. Individen behöver ges förutsättningar för att hantera situationen på bästa sätt under rådande förutsättningar.

En av intervjupersonerna anger platsbrist och hög efterfrågan på platser på skyddade boenden som orsak till varför kvalitetskontroller ej prioriteras. Socialtjänstens bristande resurser med hög arbetsbelastning och stor personalomsättning är troligen också faktorer som påverkar.

Hinder för placering

Socialtjänsten uppger att det råder platsbrist gällande placering av våldsutsatta. Det tycks främst bero på att det finns hinder för placering att finna en ny bostad när behovet av skydd har upphört. Detta är ett stort problem som försvårar nya placeringar av personer i behov av skydd. De som inte längre är i behov av skydd upptar boendets platser i och med att utflyttningen inte fungerar på ett önskvärt sätt.

Viktigt att lösa utslussningen

Att försöka tillsätta fler platser blir en kortsiktig lösning om problemet med utslussning kvarstår. En ändring i förutsättningar för utslussning från skyddade boenden är därav nödvändig. Det kan innebära ett utvecklat samarbete mellan kommunen och bostadsmarknaden eller att ordna lägenheter som är särskilt avsatta för personer som varit våldsutsatta.

Att utflyttning från skyddat boende sker så snart behovet av denna insats inte längre finns är viktigt ur flera aspekter. Dels för att tillhandahålla plats till nya skyddssökande, dels för att placerade ska kunna återgå till en vardag och få hjälp genom andra instanser om så krävs.

Socialtjänsten upplever även att det finns särskilda svårigheter att hitta placeringar akut. Platsbristen utgör en del av detta problem, men problemet kan även förklaras utifrån att de flesta boenden främst har bemanning på vardagar och dagtid.

Att öka möjligheten för väl genomförda akuta placeringar är nödvändigt för att kunna bistå alla våldsutsatta med det stöd de behöver för att minska risken att den utsatta till exempel återvänder till våldsutövaren. Det kan innebära att fler boenden behöver erbjuda bemanning under större delar av dygnet eller i större utsträckning kunna anpassa bemanningen vid behov.

Enhetlig kompetens

De skyddade boendena kan generellt sett betraktas som kompetenta ur flera avseenden, till exempel vad gäller risk- och hotbedömningar, kunskap om olika målgrupper och samtalsstöd. Detta ger goda förutsättningar för våldsutsatta som möts av kompetent personal på boendena.

Brister inom socialtjänsten

Det råder i nuläget en bristande enhetlig kompetens inom socialtjänsten, främst vad gäller risk- och hotbedömningar. Det försvårar arbetet med våldsutsatta och en grundläggande kunskap om våld anses vara nödvändig hos samtliga som arbetar inom socialtjänsten.

Enhetlig kompetens skulle leda till en bättre övergripande förståelse för våldsutsatta, både när det gäller bedömning och upptäckt av våld. Denna kompetens är således viktig för att kunna tillhandahålla rätt stöd och insatser till respektive individ.

Socialtjänstens problem med att behålla erfaren personal och att i allt högre grad anställa tillfälliga konsulter kan vara bidragande orsaker till att det finns brister i kompetens och det är svårt att bygga upp en enhetlig kompetens.

Utvecklingsbehov

Denna kartläggning utgör en grund för att utveckla och förbättra möjligheterna för våldsutsatta att få ett tillräckligt stöd genom planeringsprocessen och vid placering i skyddat boende.

Kartläggningen är på intet sätt heltäckande, utan avser snarare att användas som en riktning för vidare kartläggning och även som utgångspunkt för att följa fortsatt utveckling.

De mest framträdande utvecklingsbehoven är i dagsläget:

- Stärka barnens behov och rättigheter i skyddat boende, särskilt yngre barn och söner i tonåren.
- Möjliggöra skydd för särskilda målgrupper för att ur ett intersektionellt

perspektiv kunna möta alla individer utsatta för våld.

- Förbättra kontroll av kvalitet.
- Utveckla ett register med uppdaterad information om skyddade boenden i länen.
- Öka förmågan/förutsättningarna för att boenden ska kunna ta emot medföljande sällskapsdjur.
- Förbättra förutsättningarna för våldsutsatta att finna nytt permanent boende efter placering i skydd.
- Utveckla en enhetlig kompetens om våld och våldsutsatta inom socialtjänsten.

Referenser

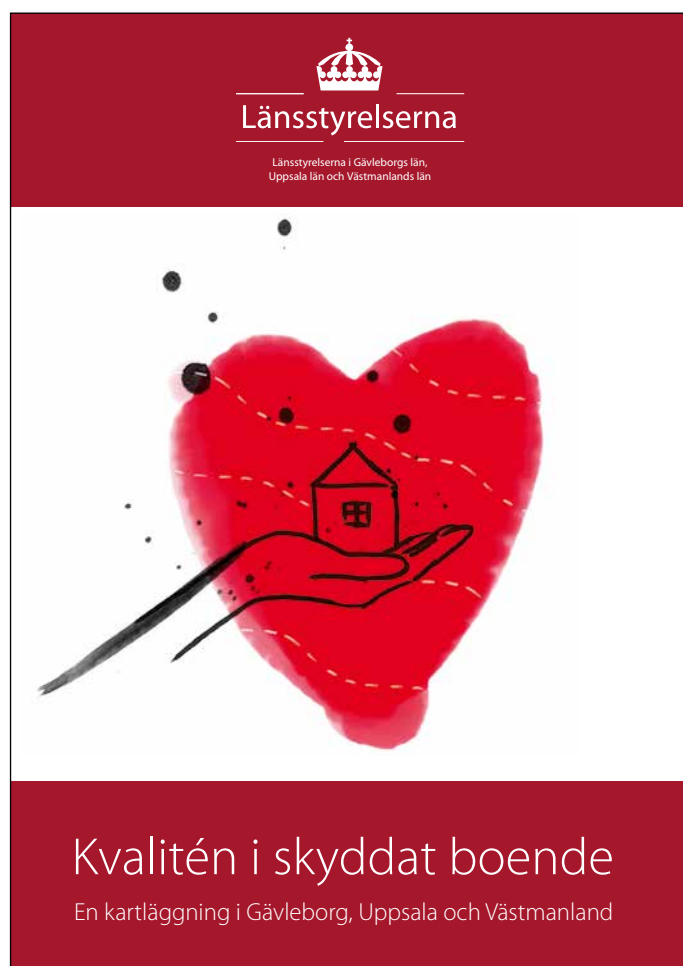

- Brottsofferjouren (2017).** Barn som upplever våld. <http://www.brottsofferjouren.se/fakta-om-brottsoffer/sarskilt-sarbara/barn-som-upplever-vald/> (hämtad 2017-11-13).
- Ekonomistyrningsverket (2017).** Regleringsbrev för budgetåret 2017 avseende länsstyrelserna.
- Heimer Gun och Sandberg David.** Våldsutsatta kvinnor – samhällets ansvar, 2008. Studentlitteratur. Upplaga 2:5.
- Inspektionen för vård och omsorg (2016).** Hem för vård eller boende (HVB). <https://www.ivo.se/tillstand-och-register/sol-tillstand/hem-for-vard-eller-boende-hvb/> (hämtad 2017-12-28).
- Länsstyrelsen (2017).** Strategi för myndighetssamverkan om mäns våld mot kvinnor och våld i nära relationer. Västmanlands län 2017-2020.
- Länsstyrelserna (2017).** Uppföljning av verksamheten vid skyddat boende. https://www.lansstyrelsen.se/download/18.2e0f9f621636c8440273f92c/1530011069722/Skyddat_boende_170403.pdf.
- Regeringen (2017).** Mer om jämställdhetspolitikens mål. <http://www.regeringen.se/artiklar/2017/01/mer-om-jamstalldhetspolitikens-mal/> (hämtad 2017-11-13).
- Se Sambandet (2018).** <https://sesambandet.wordpress.com/> och <https://sesambandet.wordpress.com/vad-ar-sambandet/sa-kan-vald-mot-djur-se-ut/> (hämtad 2018-06-07).
- Skr. 2016/17:10.** Regeringens skrivelse. En nationell strategi för att förebygga och bekämpa mäns våld mot kvinnor. Utdrag (kap 5, sid 109-155) ur Makt mål och myndighet – feministisk politik för en jämställd framtid.
- Socialstyrelsen (2012).** Socialnämnders respektive ideella föreningars ansvar för god kvalitet m.m. vid utförandet av insatser enligt socialtjänstlagen. Meddelandeblad nr 2/2012.
- Socialstyrelsen (2013).** Fristad från våld – en vägledning om skyddat boende. Edita Västra Aros. Västerås.
- Socialstyrelsen (2016a).** Kvalitet i skyddade boenden – enkätundersökning 2016.
- Socialstyrelsen (2016b).** Våld – handbok om socialtjänstens och hälso- och sjukvårdens arbete med våld i nära relationer.
- Socialstyrelsen (2017).** Trappanmodellen. <http://www.socialstyrelsen.se/vidensbaseradpraktik/sokimetodguidenforsocialarbete/trappanmodellen> (hämtad 2017-12-28).
- Socialtjänstlagen/SoL (2001:453).** Stockholm: Socialdepartementet.
- SOSFS 2014:4.** Socialstyrelsens författningssamling. Föreskrifter och allmänna råd. Våld i nära relationer.
- SOU 2017:112.** Ett fönster av möjligheter – stärkt barnrättsperspektiv för barn i skyddat boende.
- Sveriges kommuner och landsting. (u.å).** Idéburet offentligt partnerskap (IOP) – exemplet Yalla Trappan i Malmö. <https://skl.se/integrationsocialomsorg/asylochflyktningmottagandeintegration/idebankforintegrationsarbetet/samverkanmedcivilasamhallet/arkivsamverkanmedcivilasamhallet/ideburetoffentligtpartnerskapiopexempletyallatrappanmalmo.10015.html> (hämtad 2017-12-28).
- United Nations (1993).** The declaration on the elimination of violence against women.

På webben

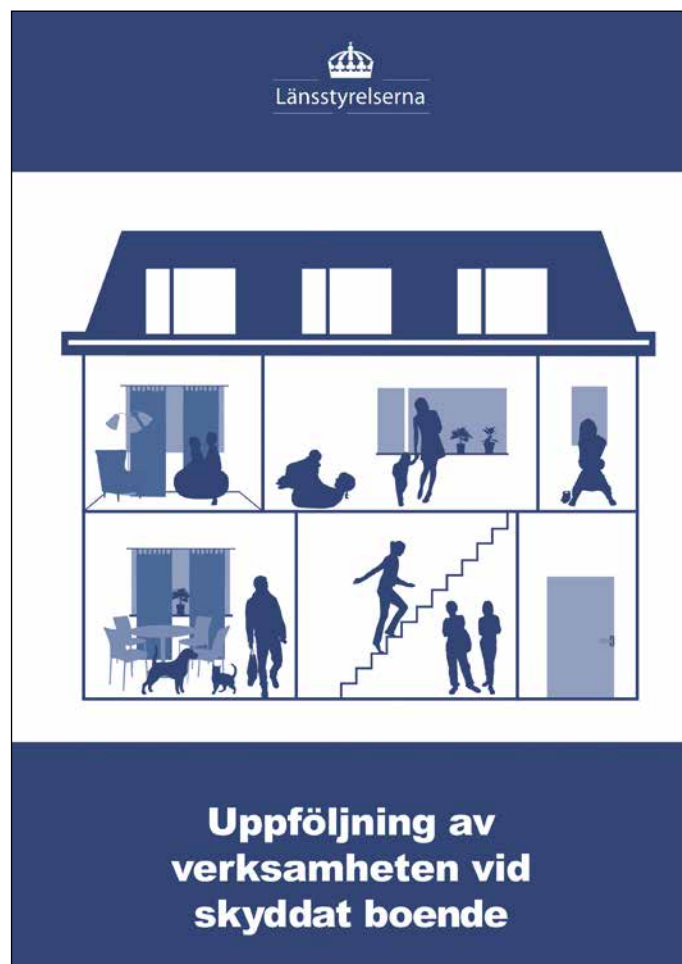
På <http://ettjamstalltvastmanland.nu/> kan du läsa och ladda ner kartläggningen "Kvalitén i skyddat boende". Där finns också de enkät- och intervjufrågor som har använts i kartläggningen.

<http://ettjamstalltvastmanland.nu>

Länsstyrelserna har tagit fram en folder som kan användas av kommuner och utförare i uppföljning av verksamheten vid skyddat boende. Den innehåller information, råd, stöd och en checklista.

Foldern finns på webben, se länk i referenslistan på sidan 49.

Länsstyrelserna

Länsstyrelserna i Gävleborgs län,
Uppsala län och Västmanlands län